

H
R
M
2

~~Н 28-11~~

~~96~~

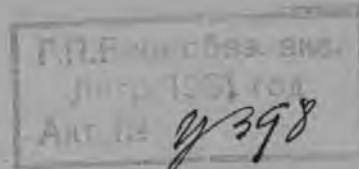
Мар. Г.

3-387

А. П. РАССАДНИКОВ

КИНДЫ ЦЫМЫРЫМЫ КАМПАНЫН ПАШАВЛАЖЫ

77
701

Инв. № 1750

СССР ХАЛЫКВЛӘН ЫРДЫ ИЗДАТЬЭЛЬСТВЫ
МОСКВА

1931

23x14

1.5-5

Уполн. Главлита № В-1576

Заказ № 1523

Тираж 3000 экз.

Книжная ф-ка Центриздана Народов СССР. Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

~~Н 28/11~~
~~46~~

Мар. Г.
Н 3-387

**Мä киндý шачыш погымашым кидýш кычен
сýнгýшáшлык ылына.**

„Имэштй киндýм ныр вýлэц погым кампаны годым акситýвлэнä ыльэвёт, пиш йажо киндý шачышым цилäок йарапышкы бýштэн шýнä шокты. Кыцэ йämдýлýмýлä киндý шачыш погымаш кампаниэш, тидý мäнмäм тымдышашлык“.

Молотов тýгýн ти шамакшым колхозныклан, бýшкэ турэш бýлýшбý хрэсáньлэн, совхозыштыш ровотныклан икти дäнгýнъ ѣшындäрёш кэлэш.

Имэштй мä шошим ѫдýм кампаным пиш йажон эртäрбýшнä. Йдäшáшлык нырым 8-ш мльион гэктар гýцät утла шäрэннä. Ти шäрýмäшýжкé шукуракшок качашлык киндэш дä пыт кэрэл тъэхнýчески культурывлäэш вэрэштйн. Пýрцэн доны тъэхнýчески культурын шачышысты ик поратка гýцät йажорак ыллы. Тэнгэ гýнъят шошим ѫдýм кампаны годым йämдýлýмäш дä киндý шачыш погымы дон сýнгэн шоктымаш пыт лидтэ ылын. Киндý погымаш шайылан кодын.

Шишански дä Опошњански районышты (Украина) шädäнгý нырвлä, вэс киндý нырвлäät, пиш шуку тýрэдтэ киэн кодынът. Тýдýндон пýрцы вилýн кэн. Колхозвлэн йämдýлэн шоктыдымышты гишэн, ольэн киндý шачышым погымышты гишэн, Курганийэнски, Ванновски, Кропоткински районвлäшты, вэрэ-вэрэ Армавирски районыштат (Сэвэр. Кавк.) киндý шуку шалгэн шýндэн дä когон вилäш тýнгälйн.

Киндý шачыш погым годым шайылан кодмывлä, поспэйэн шомы сэмийн талашыдымы гишэн, пиш

шукуы примэрыйм анчыктат. Нымат трэдтэок лүшүйг гэктар нэры сэк йажо шадаңгы киэн кодын. Тэйдиндон мэ лу шүйг түжэм цэнтнээр киндым яамдэнна.

Кылтэ шимаштат тидыг байц йажожок лийтэ. Киндым погымыдон кылтэ шимыг лошты вэрэмэ шывшылт кэн. Шукуы районышток киндым погэн пытгэриймэ годым кылтэ шимаш чэрэпахы кэмйлэ вэлэ кэн. Тэвэ, 24 округ мычкы Украиньшты авгуустын 8 кэчэш 5.314 түжэм цэнтнээр вэлэ шимыг ылын, цилэ колхозывлан погым киндыштын 5 процэнтэйгэй вэлэ ылын.

Бугуруслански М. Т. С. (Ср. Волга) киндым погымы годым кого самынным биштэн шуэн ылын. Колхозныквлэ салэн шумы киндым капнаш погынэшты ылын. М. Т. С.-ын агроном погыдэок кодаш шүдэн. Агроном шамак сийнэн. Срок йактэ киндым цилэ салэн пытгэриймэшти шукат лийтэ, ирүк вашталтын, йур толаш тынгэльб. Салэн шумы киндым ныр покшаланок кодын. Пырцы шытгаш тынгэльб.

32.760 цэнтнээр ўдьишшлык йажо йиш шадаңы шытэн кэн. Тидым государствылан пумыла ылын.

Вара кылтэм шимыкы пырцэжэй 50 процэнтэйнэрыг вэлэ ляктын. Пэлэйт утла шитэок нырэш кодын. Йур йурын, киндым шүн киэн.

Тэгэнь примэрвлэ чыйдэг агуулэп. Ниний лу, шүлдэ, түжэм цэнтнээр киндым ёкын биштэнэйт.

Киндым погымашты класвлан кырэдэлмэш цилэ силажым анчыкта. Тидылан ньигыцэйт биньянбэдэ ак ли.

Кулак киндым шачыш погымаштыг самынъвланыам ужэш дэгээндэй пашаёнам пыдырташ пиш пыт ровотайга. Тидыг бишкылланжэйлэ сэмийн пашам пиш лыктын кэрдэш. Имэштий йажон киндым шачмаш районъвлашты, Украиньшты, тэгэнь шайам лыкмы ылын: „Хэрэсэн киндым когон шачмы годым ньигнамат киндийжбим погэн шоктыдэ. Йажон шачмы годым шукуы киндийжок погыдэ кодын лийтэ ак кэрдт“.

Ти шайа паштэк эчэ вэс шайаат ляктын. Кулак мянмэн лозунгывлайнэм пиш колышт миё. Тиды конвэйэрэн лозунгым „Молотылка лайвэц эльэватырыш ёль ссыпной пунктыш“ манымын ыдырал нэлбэн.

Ти лозунгдон ёшкыжын худа ёштэм пашажым кулак шэрэн. Конвэйэр царнайдэок пашам ёштэ, тэрэд нэлмэй киндэй молотылкыш кэшашлык ылэш, молотылкыш лайвэц вара ымбакыла. Сложный молотылкы укэйн вэрьштэй (молотылкынажы шуку ак ситэй) киндэйм салаш талашац ак кэл—манын кулак шайыштын.

Кудакын ти шынгийнья, йарыдымаш шайажы ваштарэш цилэ вэрэллэок тыйким пуэн митэлэйт. Ти шайалан палашац сорыши ровотныквлэйт тишти ылынит. Кылтэ шимэй годым, вэс пашавлэштышлэок, кого сложный машинэй ситийдэймэй годым, проста, изи машинавламэйт пашаш пырташ кэлэш, палымы—куштылгы статьанат пашам ёштэш кэлэш. Тэнэ шүдий машвлэ ровотныквлэ гыц ёрдыш кэнбит.

Поспэйбаш киндэйм яал вэлни шалгыктэн шуку киндэйм яамдаш лимашым кыдыжы кого (сложный) машинавлалайн „кымалшывлэй“ киндэйм йайлэ салэн шуаш кэлэш маннэштэй гэйнъят, киндэйм капнашкы оптэм шындэн ик-кок тайлзэй „йайлвлэлэй“ сложный машинадон шимэшкы вычалаш лиэш манын попат.

ЦК ВКП(б) 1930 ин ийуль 26 кэчийн лыкмы ёшкэ постановльзньштэйжэй тэнэ шэлэсэн: „Киндэй погым кампаны кого хозяйствэнно-польтически кампанышты эчэ сарнайлт шодтэ. Колхоз ёштэм пашаштэй, анцыкыла лимэжжим пингийдэмдэймашты колхозын анцыкыла кушмаштыжы дэ шайжым ўдий машым яажон пытэримаштэй кого пашам ылэш.

Ти кампаны годым пашам цымырэн мимым, колхозышты киндэй шачыш пайылымым яаралынок ак анчэп. Ёшкэтбын бэлгийн хэрсэньвлайн киндэй погымы годым чбдэй палшалтэш, коопэраторивы гач моло киндэй погымаш, кылтэ шимэш нийн лошты шахал ёштэм ылтыт.

Шуку районышты (Сэв. Кав., Крым, Украина) кыды трактыржы, киндэй погымы дэ кылтэ шимэй

машинäвлä тöрлïдэок киэн кодыныт. Ўдышашлык пйрцым дä цилä лäкшй киндбжым пэрэгäш вэрйамдблымы агыл ылын. Совхозвлётшти дä колхозы-вётшти социалистически тэншёмäш чбдбн шäримы ылын.

ЦК-ан постановльэнбштиш анчыктымы акйары-вётжы кыды вэрйштижы тöрлïдэок кодыныт.

Имэш кампаны годши йажожымат, худажымат мälänнä тэнэш кампаны годым ёшындэрэш кэлэш.

Тэнэш киндй погым кампанын хозяйственнополитически анчыктымашыжы пиш кого ылэш.

Шыжым мälänнä киндбм погэн налмайлä вэлэ агыл, уборычный кампаним эртэрэш эчэ кэлэш. Ти кампаны иквэрэш пашэн пасна бштымы паша гыц кäньбил ылмыжым палэн шотыдымы нэзэр дон ик пораткан блышы хрэсэнъвлäm колхозыш шбкыш лижы.

Тэнэш киндй погымы кампанын айыртэмийн палайкши—пэл ныржы колхозвлён лишашлык ылэш. Ёшындэрэн миэнäйт, имэшти колхозышты цилä ўдым нырын 35 процэнтейжы ылын, 1929-ин 6 процэнти вэлэ ылын. Тиды гыц сола хозяйствышты когон сэрнайлтмаш йажон кайэш. Тиды киндй погым кампаниш палдбрныкым бштэ. Совхоз дон колхозвлётти кампаништы вуйлалтэн шалгышашлык ылъйт. Нинйлан бшкэ киндбм вэрэмашти погэн шокташ, пэрэгäш вэлэ агыл, бшкэтэн блышы хрэсэнъвлэн киндбмёт погымыла, уты киндбжым государствын кыйлатыш вэрэмашти пумыла. Ти гишэн нины когон отвэчайбшалык ылъйт.

Киндбм погымы кампанын вэс айыртэмжы тэгэны ылэш: качмы гыц, бшкылан кэрэл гыц уты киндй (пйрцы, тъэхннически культуры) фабрикыш, заводыш вэс кэрэлыш сэримаш кэä; выц иаш пла-ныштыш 4-ши—остатка ин халык хозяйствам шäримы годым ровочыйвлётлан пукшымашкы кэä.

Икты дэнгынъ колхозныквлётти дä бшкэтэн блышы хрэсэнъвлёт шуки киндбм дон, тидбм фабрикыш, заводыш вэрэмашти пүэн мимыдон, йажо тъэхннически

культуры дон, йажо киндйдон вийц иаш планым бйлымайш пыртэн шоктымашым палышашлык ылыт.

Тидын дон колхозныквлэ иктэ дэнгийн йблэрэк киндй погымашым пытэрбашашлык, киндйим йажо-эмдйшашлык ылыт.

Тэнэ ўдым ныр луат ик процэнты йактэ шэрлэлтэш, 141 мльон 460 тыйжэм гектар йактэ шоэш. Тайдын лошты пырцэнжий 6,5%, нарыш шэрлэ, тъэхннических 27,5 процэнтыш. Палымэн, ўдым ныржы шэрлэ гйнь, пашажэт шукэмеш, пытэри анчымаштыжат (самлат, ырат), вара погымаштат. Айртэмийнок шукурак паша кэрэл лиэш тъэхннически культурэш (итйн, кийнэ, хлопок, йакшар ушман, тавак), ти культурывлэдон ўдым ныр шукуракок кымдаэмеш.

Колхозысты йаралын пашаштым тусарэн мыштат гйнь, силаштым вэрэн-вэрэш шагалтэн миёт гйнь, тъэхннически хадьрьштым йажонок кэрэлш пыртат гйнь, шукурак трудам колхозысты пиштэш ровочыйм шукэмдйдэок лиэш. Пашам тусарымыдон, силам йаралын органызуйэн мимйдон, эдэмийн трудажым, машинам палэн ыштыхтыймйдон, киндй погым компаным йажон пытэрэн шокташ лиэш; вэрэмашты тидын ыштэш да лачокок цилэ киндй шачышым погэн шокташ лиэш.

Пашам йаралын органызуйаш, киндй погым кампаным йажон эртэрэш, самынъдерэрок, йарыдымдэок тидын йамдблымашты, планым анчымашты, участкы йидэ пашам тусарымашты колхозныквлэ, маньары шуку лиэш, шудаш кэлэш. Тидындон колхозныквлэлан иктэ тэнгийн бригадысты, участкысты, колхозысты ти пашавлэм анчымашкы (произв. совэш.) миаш кэлэш. Тэнгэек кэлэш сола совэтлэнэт, сола партиын йачэйкылэнэт вуйлалтэн миаш, киндй погым кампаньеш йамдблаш кэлэш. Сола совэтиш айырим эдэмвлэ (чльэнвлэ), солаштыш коммунистылэ, комсомольцывлэ нырышты социалистически тэнгашимашты, ударный пашашты пысын паша ыштимаш вэрцын кырэдэлшты, силам ражидын виктэримашты анцыц вуйлалтэн шалгышты.

Апрельйн 1-ш кэчэш хрэсэнь хозяйствывлă 10,5 млионат утла колхозынты ылыт, эчэ 14,5 млион нăры хозяйсты колхоз гыц ёрдышты, 70 млион гектар нăры ёнг-а-йырэн тэнэ эчэ нийнэн кидышты ылэш.

Тидындон кинды погым кампаны годым Ышкэтайн ылыш хрэсэньбийт мондэн кодаш кого самын лиеш. Ышкэтайн ылышы хрэсэньвлă Ышкэмштийн киндыштым вэрэмшты, йажон погэн шоктышты,— манын, ти пашааш сола советвлалланыт, колхозвалланаат цилă силаштым пишташ кэлэш. Шукин иквэрэш кинды погым пашам органызуйаш Ышкэтайн ылышы хрэсэньвлалан палшэн пуаш кэлэш. Шайлан кодши Ышкэтайн ылышы хрэсэньлэн, айыртэмийнок имнидым нэээрлан колхозлан органызуйаш, палшэн пуаш кэлэш. Колхозынты йажон кампанийн пытэрэн мимидон, колхозынты тёр урожайны пайылымыдон, йажон органызовайалт Ышкэтайн ылышы хрэсэньвлалан колхоз палшымыдон—у гыц нээрвлам, срэднь-аквлам колхозын шукин пырташ у тэрвэйтмышым ышташ кэлэш.

Палымы, имэшйлАОК, кинды погым кампаны годым органызованный пашам видымашты колхозыннан, Ышкэтайн ылыш хрэсэн лоштат кулак арышила ёптэртэлэш тэнгэлэш. „Иэдокдон“ пайылымы, манын шүштэм кечёт, манмы шайавлă колхозныквлă лошты эчэ лакташ тэнгэлэйт; колхозныквлă дон Ышкэтайн ылышы хрэсэньвлам кок вэк айырэн шуаш цацымаш шайа эчэ лиэш. „Уборкыжы“ такэш паша вэлэ, ўдымыжы лижэй, манмы шайа эчэ лиэш. Кампанина годым кулаквлă оролаш тэнгэлэйт, акситывланым Ышланнештийлээ эчэ шайышташ тэнгэлэйт, колхоз паша шайгыньялээ кэё манааш тэнгэлэйт. Эчэ, остаткаэшйжэй тыл пижыкташ, пушташ, молымат Ышташ цацааш тэнгэлэйт, колхозныквлам, Ышкэтайн ылыш хрэсаньвлам лүдийкташ цацааш тэнгэлэйт. Цилăти кулакын цацымывлашти ваштарэш ик араш цымырнэн цаткыды тыйким шайдаш кэлэш.

Кинды погым кампаны сола хозяйствынты кымдыхэш колльэктывизацим шарымашты у гыцин пиш

кого айыртэм лишäшлык ылэш. Тиды сэмийн кулак класын цилäгэ пытäрэш кэлэш.

1931-ин киндй погымы кампанын пашäвлä тэгэнь ылтыт.

Киндй цымырымы дон ўдымäшым ушарымыла.

Мэнмэн привитньенйт тэнгэ айчаш: ўдымашайжий ик паша, цымырымаш кампаныжы вэс паша ылэш манмыла. Ти кок кампаны икäнä-иктышти гыц карангши пашäвлä ылтыт машанат.

Ти айыримаш тэнгэ тыйгäläлтийн: хрэсäнь бишкэ сэтынажжым ўдымыкб „йымы шачыктымым“ биньянэн, вычэн бүлэн. Нэээр (с. м.) хрэсäнь укэжжидон, пайлдымбайжжидон, мытыкыш пыртэн шийндбимы ылын, киндым йажон шачыктымы гишэн пыт күрэдäлтэ. Кыцэлэх лиэш, кыцэ күрэдäлэш кэлэш, тыйдым пайлдэ.

Тошты вэрэмäвлä бинде эртэвий. Сола хозäйствылан палшааш тымэньмаш толын. Бинде хрэсäнь—колхозныкат, бишкэтин бүлбашт (нэээр, срэдньяк) киндым шукуэмдäш, йажкоэмдäш күрэдäлшäшлык ылэш. Тэвэти гишэн кызэйт ўдым дон киндй цымырымашым пасна, кок кампаныла анчаш ак йары, тиды самын лиэш. Тиды пачэлэх-пачэлэх биштэн мимий ик кампаны ылэш. Йудымы гыц тыйгälэшт киндй цымырымыдон, государстылан пумыдон дä тэлэш шагалымыдон вэлэ пытä. Ти кампаны тэнгэ лин миä: ўдым паштэх күшмым анчэн мимйлэ, вара цымырымала, погымыла, государстылан пумыла, тэлэш кырал (шагалэн) йамдбилэн шийндбимйлэ.

Удым пашам киндй цымырымы паша дон пижжиттэн миäш кэлэш. Мэнмэн тэнгэллэйт шанат: „үдэстэйт кышак гйнъят йара, ўдымы лижы“, маныт. Ййлэрэх, йонгатан цымырэн миäш лимы жээбим шотышкы ак налэп. Шамак толши, анцыц поспэйшший культурам ик изи нырэш ўдёт. Тиды сагаок пачэш кодши культурам ўдёт, пакыжы эчэ ййлэ поспэйшший ўдёт.

Киндым цымырымы годым майнэш-аньеш каштмыла. Аңцызырак, йылэрәк погышашлык нырышты киндым пытариок погымыла. Майнэш-аньеш каштмашэш, хадырвлам шывштымашэш шуки вэрэмäm эртэримйлә. Тэнгэллätт эчэ биштäт: пышкыды шадаңым икэнä—иктыйшти гыц майндирнйш изи лаштык (участкы) вләэш ўдат.

Ти тыгыды участкывлäэш иктэштäт вэрэшок кылтэ шиаш йыдымйим биштäш ак ли. Тэнгэ биштэмбкүй паша шэргэш шагалэш. Пышкыды шадаңгэтэм майндирцйн ик йыдымйим шывшташ тэнгэллätт. Ти шадаңгы шывштымы годым бэрзälтмашэш пиш вилаш тэнгэлэш.

Варажы шуки чидэммий погынэн миä, кынамжы цилä лäктишбайжы гыц 10—15 процэнтй йактэ йамэш.

Тидырвлам цилä ўдымы годым ашындараш кэлэш. Киндй ўдым вэрим айырымы годым цымыраш дä азым анчаш куштылгы лимбим ашындараш кэлэш.

Сэк кого пашажок ўдымым анчэн-куштэн шоктымаш ўлэш. Шамак толшй, самым ат самлы гынь, шуки ўдымым, кинамжы цилäок, йамдаш лиэш. Бындэ тыгыды аңгавллätт, ик кого колхоз нырыш щитэн колтымы ылтат, худа шуды кушмы сэк кого пыжашвлä—пысмäнвлä дä йälйн аңгä гач каштмы нырвлäэт йамдымы ылтат. Нырым бындэ йажоракын кыралыт-шират. Итрäйимй, айжо йиш вырлыкым шукижы ўдат. Райдон ўдымаш шукилин. Ти кэлэсэн мимбивлам биштэмй киндй лоштыш аккэл шудывлам-самым шуки чидэмдä. Эчэ тидындононок йажо, ирэ урожай вэрцйн сам дон (аккэл шуды) крэдалмаш пытэн манаш ак ли.

Ти аккэл шудывлам пытэраш эчэ шуки статьян кырэдллаш кэлэш. Колхозышты шуды пэлэдаш тэнгэлмэшкй пысмäнвлам, корны тýрвлам, охыр вэрвлам, аңпичывлам, лаксывлам, карэмвлам моло салэн шуаш лиэш. Парыштыжы ти шудывлам кайаш тэнгэлмыйшток шагалэн, ширэн кышкаш кэлэш.

Ло гыц шагалымы культурвлам (итынбим, йакшар ушманым, кыньэм, турим, кукурузым, кечй нүш-

мым) айыртэмийн йажон анчымыла. Ти анчымы жэп-дон йажо, шуки шачмашыжат лин миä. Ныр йажон вэрэмштэй самлымы, шоээмдэмийг гынь, лактыйш йажо лиэш; худан йыштэн мимийг гынь, лактыйш чыйдэй, худа, ньигышакат йардымы ёль ныммат укэ лиэш.

Үдэмийн годымок колхозлан жэплэш, пыт палаш, күшмы годым анчышашлык цилэх кэрэл пашам, пашакчай кэрэлбийн палаш кэлэш. Ужалтын, кыды колхозывлажийн пропашный манмы культурын утларак ўдаш талашэнит. Үдэн пытэрэмийкштэй вэс паша-эшштэй эдэмштэй, машинштэй пэл үдэмийн бирэнэ-штэй вэлэ ситэй. Паламай, тэгээн үдэмийн гыц иктбланайт нымагань толкы ак ли.

Нырвлэх үдэмийн анчымашым бригадывлэх лошты пайылэн шийндэмийлэх, магань пашам, магань вэрэмштэй, магань нырышты йиштэймийлэх, маньар пашакчаймийн йиштэй, ти пашажийм бригадывлэх пыт палыштэй.

Киндэй локтызывлэх дон кырэдэлмэйт киндэй шачмашым лүлтэй.

Ти кырэдэлмэшштэй худа шудывлам яамдымат йаралэш толэш, киндэй локтызывлэх (тыгыды звэрвлэх, капшангывлэх, шукшывлэх) шукшыжок пыгжайшым пытэри худа шуды лоэш йиштэй, вара лактыйтэй киндэй вийлхэй кээт. Шуки локтызывлэлэнок худа шудывлэх качкышылайт.

Локтызывлэх дон кырэдэлмэштэй аккэл шудывлам яамдымийн вэлэх ак ситея. Киндэй яамдышывлэх (врэдэхильэвлэх) сола хозяйствым пиш когон түнгэйньяй йиштэй. Рэвольуцийн эдээгээний таатэ киндэй локтызывлэх ийн үдээс ик милиард тэнгээ нэрэш акситет (увиткам) йиштэн миэнит. 1924-ийн азым шукшывлэх нырым локтылмышты дон 25 млион тэнгээ увичкам йиштэнит. 1929-ийн алых ляпын таатэ шуман үдэмийн пэлжэй нэрэш локтыл шуэн. 1923-ийн шийнгээ гыц (гэссэн муха) Украинаштэй вэлэ эчэ милионак пэллэх тонн пырцы (цилэх лактыйшгэжин 15 пропентийн нэрэй) яамын.

Кыцэ кырэдэлэш кэлэш локтызывлэх дон, маньар киндэймийн пэрэгэш лиэш йажон кырэдэлмэйт дон, тидэвлямти примэрвлэх гыц ужаш лиэш.

Локтызывлә дон күрәдәләш йаддон, газдон, вэсывләдонат лиәш. Совет правитьэльстуы локтызывлә дон күрәдәләш когон палша. Тәвә РСФСР мычкы суслык дон күрәдәләшок 15 млыон га кымдыкаш нәрәш пашам йамдыймәй: 14 млыон гектарыштыжы химиия анчыктымы сэмийн күрәдәлмәй лиәш, ик млыоныштыжы мәхәнъики анчыктымы сэмийн. РСФСР мычкы 60—70 млыон тәнгә оксам локтызывләдон күрәдәләш йамдыймәй. Пәләмәлә, ти шалатымывлә мәңгәшок утыдон толыт. Ик гектарым суслык гыц пәрәгәш 50—60 копек кәләш, пәрәгэн шоктымы ләктышын ёкшы 5—10 тәнгашкы шоәш.

Колхоз йәдә локтызывлә дон күрәдәлмәш пашам кинди погым кампаны планын тый пашәш шотайышашлык ыләш. Ти күрәдәлмәш йажоракын кәҗү, манын, йори бригадым айыраш кәләш. Ти бригады шошымок тыйгәләшәт шыйжы пыйтим йакә ти пашам биштыйжы. Колхозы йәдә изирәквлә дә шонывләло гыц, вэс пашәш йарыдымывлә гыц, оролыш бригадым айыраш кәләш. Ти бригады оролым вәрвләм биштэн миә, каждый кәчәйн локтызывләм орола, ужмыкыжы, күрәдәләш айырым бригадылан кәләсә.

Нызыйток йамдыймәш вэрц, план вэрц.

Шошым кужын шывшылтыдон ўдаш поздан тыйгәлмәлә, кинди цымырым кампаньеш йамдыйләшәт, цымырым кампаньешейжаёт вэрэмә кыйтыйкәмәш. Тыйдйондон, вэрэмашты йамдыймәй, йаралын, вәрәнвәрәш силам шагалтэн мимы, хәдйрвләм, шывши силам пашаш колтэн мимы—цимырым кампаны эртәримашты, кого паша ылыйт.

Цымырымаш пашам күзыйток йамдыйләш кәләш. Цилә улы силам, цилә хәдйрым, цилә шывштымы силам анчән миаш кәләш. Махань хәдйрым төрлйимылә, махань чәстьявлә кәрәл лидт, тидымат пәләш кәләш. Тыйнам вәлә кинди цымырым кампаньеш йамдыйм планым дә цымырым планжым биштимыла.

Планым қыцэ ыйштыймёлә.

Шамак толшы: колхозышты *) 219 гектар кок ийш шадаңы, 119 гектар ыржа, 173 гектар йакшар ушман, 50 гектар шож, 50 гектар шыльы, 40 гектар ик ийш шадаңы, 24 гектар просо, 10 гектар силос лык кукурузы, 30 гектар кечи нүшмөй, 18 гектар иры поспэйшы ииш тури, 15 гектар пачэш поспэйшы тури, 3 гектар помидор, 2 гектар охирэц, 3 гектар иры поспэйшы кавшта, 2 гектар пачэш поспэйшы кавшта, 15 гектар вольыклан пукшымы ушман, 72—викан шыльы (шудылан), 19—бахча (арбузы, кавшта шайндымы вэр), 15—викан шыльы (вырлыклан).

Колхозышты паша ыйшташ йарал 178 пүэргү, пашаеш йарал 197 ыйдирэмш, 107 ыйрвэзы ылыт. Тишэцын службышывлам лыктын шумыкы, паша ыйшташ йаралжы 166 пүэргү, 164 ыйдирэмш, 102 сәмйркывлә кодыт.

Шывши силажы колхозын 59 имни, 59 ўшкүж улы. Хайдирвлажы—18 культиватыр, 19 тирэдмий машиня, имни дон ыдырымы 2 кырәплья, 2—трактыр, имни дон кылтэ шимий 1 машиня, 7 пуалтымы машиня, 1 двигатель, кылтэ пидмий 2 машиня улы.

Жэплэн мимикы, ик поратка нормы дон колхозлан пропашныйвлан пытариш пашам ыйштен миаш 5-ши май гыц 2-ши ийуль йактэ 13.125 нэры паша-кечи, 2.938 шывштышашлык кечи кэлэш, цымырым вэрэмэаш—20-ши ийуль гыц 20 августа йактэ 7.426 паша-кечи дэ 2.300 шывштым—кечи кэлэш, шайжэшшайжы—20 августа гыц 10 нойабр йактэ 10.033 паша-кечи дэ 6.095 шывштым кечи кэлэш.

Цилә пашам тынгэлмий гыцок цымырымы йактэ шокташ каждый колхознык ыйштышашлык тинэри:

*) Ти примэр „Ньезаможнык“ колхозын (Украина) розвочный план гыц налмай.

В э р э м ё в л ё.	Пүэргэй	Үдйэрмэш	Самырьк.
Пытариш паша годым . . .	17	38	38
Цымырымы годым	17	17	17
Шайжым	27	27	27

Тэнэ ыштымийкү цилә киндэм, вэсэм цымырэн шокташ лиэш. Тэвэ тидэм анчэн колхоз планжым ыштэн.

Пытариш пашам ыштымий вэрэмб.

(майын 5-шүй кэчий гүц ийуульын 2-ши кэчий йактэ).

- 1) Йакшар ушман рокым 6 кэчийштэй пышкыдэмдэш.
- 2) Йакшар ушманым—10 кэчийштэй шоээмдэш.
- 3) Йакшар ушманым—10 кэчийштэй анчэн ляктэш.
- 4) Ти кым пашам ыштымий годэш паша тэржым лүлтэлмэла.
- 5) Шим парлан 66 гектарым кырал шуаш, шим парым анчымаш, вэрэ-вэрэ шывтымаш дэ шайлтэн миаш (кангыж гач), 3 кишээш культивизацим ыштэш (кангыж гач).
- 6) Үдйашшлык парышкы 1.250 возы намозым шывштэн лыкташ.
- 7) 30 гектар кэчий нүшмий вэрэйм ровотайаш: торэш тавардонроэн ляктэш дэ кырал анчэн ляктэш.
- 8) 43 гектар сакой ииш пропашный культурым ровотайаш. Турим торэш тавардон кок гэнэ ырэн ляктэш.
- 9) Сакырлык дэ вольык качкышлык ушманым, шильйим, просым (313 гектарым) китдон самлаш.
- 10) Локтызывладон кырэдэлшашланэн патык тэгнэвлэм шиндэлэш, азым совкым анчэн миаш, яадым, яад шавьиктэмий хадырвлэм оролаш кок унолномочэныийм айыраш.
- 11) 32 гектар гүц алых шудым цымыраш.

12) Артъэллэн вэс кэрэвлэм нэлшэшлык оксам ёштэш ирй поспэйбаш кавшта пичй хадырвлэм погаш дэй ныйнэм шывштэн лыкташ.

13) 65 гектар шудылык викэн шэльбим погэн нэлэш.

14) Пар лык нырым (106 гектары) шагалэн шуаш дэй кок кишадон ширэн шийндэш.

Цымырымы вэрэмдэй.

(Ийуульын 20 кэчий гэц августын 20 кэчий йактэ).

1) Кок иаш дон ик иаш киндым цымыраш (522 гектар). Кылтэ пидши 2 машиня дэй түрэдмий 11 машиня кок вашталтышэш ровотайышацлык ылтыт.

2) 5 кэчийштий пырцэн киндым погаш. Ти вэрэмдэш паша тэрэм луктэлэш.

3) Цилэ пырцэн киндым кок вашталтышдон 19 кэчийштий кок машинадон шин пыттараш.

4) 150 гектарым түрэдмийкок, кинды аравлэм нэлмэшкэйт, сакырлык ушман шийндэш вэлэц кырал шуаш.

5) Киндым түрэдт нэлмийкок 49 гектар атылым кырал шуаш дэй кок корныдон ширэн шийндэш.

Шайжий вэрэмдэй

(20 август гэц нойабр 10-ши кэчий йактэ).

1) 218 гектар пропашный культурым погэн нэлэш.

2) Йакшар ушманым капайаш дэй шывштэн лыкташ каждый кэчийн 173 эдэмлэн лякмэлэй.

3) Капайым тэрэм тэлзэш лүлтэлмэлэй.

4) 260 тонн гичийм, кукурузым шапыктымыла.

5) Кок иаш киндым ўдэш. Шим парым ик корныдон ширэш, кыды паржым, йэрэ киши агуул гийн, кым корныдон ширэш.

Төрлийн планым ёштэйм анцын пайлш кэлэш: магань хадыр улы, магань рэмонтым ёштэш кэлэш, магань ѹамды чайтайвлэ улы, рэмонтылан ма улы, ма кэрэл, магань силажы колхозын улы (маньар Ѽп-

шät, сльэсар, мэханык), манъар вэрэмштй нинй рэмонтым биштэн кэрдйт, магань палшымашым лишилräк совхоз гыц äль машинä трактырный станцы гыц кычымылä.

Примэрный планым пäшлän дä кэрälýм кычаш колхоз участкы йбдэ йämдyläш кэлэш. Шамак толшы, имньн анчышы имньим киндй цымырым годэш йämдylýм планым биштëшашлык, киндй цымырым годым кэрäl вольык качкышым шотайэн лыкашлык. Манъар, магань кормым участкы йбдэ нянгэаш, магань рэмонты кэлэш имни бижгäрлän, тидýвлäm цилä пäläш кэлэш.

У гыц äдýр кэлэш гынь, анцыц, вэрэмштй колхоз правльэнйлän кэлэсýмьлä.

Трактыр виктäрýшывлälän пälэн лыкташ кэлэш: магань рэмонты трактырвлälän кэрäl ылэш, магань йämдý чäстьявлä кэлýт, манъар йылатымы, шырыш, цымырым качеш кэрäl лиеш, магань участкыш, манъар йылатымым йämдylýмь.

Манъар кэрэм, вэсýвлäйт, кэлýт. Тидýм шывштыши бригадылан жэплэн йämдylýмьлä.

Тидý гыц пасна эчэ план биштëмь сэмийн цилä колхоз нырым участкывлäэш шэлйн миаш кэлэш, пälэн лыкмыла, манъар пäшä кэрäl лиеш каждый участкэш, биштэн шоктымы нормыдон анчыктымыла пäшäm тынгäлмым дä пытäрýм вэрэмäm. Айыртэмийн пäшашты эдэмлän, шывши силалан, машинä хädýрлän, колхозы сэмийн пäшä биштэн шоктым нормым йämдylэн шыйндýмьлä.

Планэш йбдым вäрýм, бригадывлä шалгым вäрýм, ныр гыц киндй шывштымашым, оптышашлык äтýвлäm, пожар гыц пэрэгймашым, вэсýвлämäйт анчыкташ кэлэш.

Каждый план, силавлäm, пäшä нормым дä кэрäлýм äжон шотыш nälyn, биштältшашлык ылэш.

Шамак толшы: колхозышты тыйжэм гэктар ўдымы шäдäнгү улы. Машинä дон трэдмей нормы 4 гэктар ылэш, лобогрэйкйдон 3,5 га. Колхозышты 4 лобогрэйка, 4 трэдмей машинä улы. Ик пäшä кэчышты,

äptýртышы укэ гýнь, 30 гэктарым тидý салэн кэрдэш. Тэнгэлэн гýнь кок вашталтышдон биштäш вайрэштэш, тыйнамёт 17—18 сутка кэрэл лиэш. Пälымэн, тэгэнь срок пиш кужы ылэш, тидым кыцэ гýньят мытыкэмдäш кэлэш.

Кого машинäвлä сага садон салышы, сарладон тýрэдши бригадывлам 7—8 кэчийшти салэн пытäрэш органызуйаш кэлэш. Тэнгэлэ анчэн митэ ньимагань планат йарал лин ак кэрдт, лиэш гýньят алтальнымаш вэлэ лиэш.

Колхоз правльэнйшти дä польеводвлä биштäмий планым производственый совэщанйшти, бригадыши участки йайдэ, колхозыши анчаш кэлэш. Колхозныквлä иктё дäгбийнти планым пälйшти. Магань пашä, магань лаштыкти план гýц каждый колхозныклан попаза, тидым каждый колхознык пälйжий. Тидбэндоны формылан вэлэ попалтымы „колынна“ манмы вэлэ ак йары. Каждый колхознык пälйшашлык, каждый колхознык бишкимжийн пälймиймти планышки пыртыщашик ылэш. Тэнэ анчыдым планжы виктäрэн мишү докумэнт лин ак кэрдт, äптыртыш пумага вэлэ лиэш.

Вэрэмшти цымыраш йämдбильмийн, планым йаралын биштäмийн кэрэлйшти тэгэнь примэр анчыкта: Нижнэ-Чирски районышты (Н. Волга) Суворовски сэльхозартъэлвлän кустышты уборкым, планышты срокши пиш мытык анчыктымы ылын гýньят, 4 кэчий срок гýц анцыц пытäрэнйт. Суворовски колхозныквлä киндым цымыраш бишкимшти мобилизуйэнйт, цымыраш йämдй пашäэш дä цымырыма шэшбйжät бишкэ сагашты пижыктэн мыштэнйт бишкэтйн бйлишй хрэсäньвламёт.

Колхозныквлän вуйлалтымыдон бишкэтйн бйлишй хрэсäньвлä бригадывлам биштэнйт дä киндым колхозы сага цымырэнйт.

Колхозныквлä киндй цымырымы дä кйлтэ шимй годэш пашä тэр түлбимшйм йажон йämдбильэн шйндэнйт. Нормым пыт биштэн шоктым дон пашаштийм сдъэльщины сэмйн биштäш тынгэлйнйт.

Пашам йажон ыштышы бригадывлалан да пасна колхозныквлалан паша тэр гыйц пасна эчэ 10 процэнтү наградым (прэмим) пуаш йори (спэциальный) фондым ыштэнйт. Колхозныквлан ышкембийштын щудымбийшты дон уборычный нормым сро кэш ыштэн шоктыдымывлан паша тэр гыйц 20 процэнтүм кычэн миэнйт. Ти окса дон срок шотэ паша пытэршбивлалан паша тэрштэм кузыкташ лижы.

Цымыраш тынгэлмэшкы колхозныквлэ ышкэ силаштыдонок 20 тыхэм пуд пырцы пырым кылэтэм ыштэнйт, иквэрэш качмашым нырэш ыштэнйт.

Колхозныквлэ гыйц паснаок планым ыштэмий вэршты да худан йамдайлалтмаш вэршты колхозвлэ уборкышкы йамдайлалтэок миэнйт. Тэвэ Сверловски районышты (Ц. Ч. О.) цымырым кампаны тынгэлмашэш 43 колхозын уборкы планышты укэ ылын. Тыйдиндон кинды цымырым ёдьрвлэм тёрлэмаш да шотын налмаш шукыш шывшылтын. Машинавлэм кинды цымырымашэш йамдайлэн шоктыдэлэйт. Кинды цымырымашэш паша-кэчү маняар кэрэл ылэш лыдын йамдайлдэлэйт.

Колхозныквлэ ышланышты вацашлык кэчү шотым палыдэлэйт. Шукыжы совхозвлашкы паша ыштэш кэнйт. Паша ыштэмаш йажон йамдайлым агуулын, бригадывлэм ыштэдэлэйт. Тыйдиндон уборычный кампаны когон шукыш шывшылтын, пырцы шукы вилайн кэн, кыды вэрэжү кинды погыдэок киэн кодын.

Планым сирэн йамдайлмаш да тъэхнически культурывлэм погаш йамдайлалтмаш пиш кого паша ылэйт. Сакырлык ушманлан, турилан, итэйнлан, кыньялан, ватылан (хлопок), кэчү нүшмэлан, молыланат, шукы паша нийнэлан кэлэшэт, йылэрэк нинийм цымырымылаат йори планым ыштэмела.

Планжым ыштэш пытэри удышашлык ныр сэмынь кэрэл шывшы сила (имни моло) да хадырвлэ шотым палаш кэлэш.

Паша программым ыштэмий годым цымыраш тынгэлмий да цымырэн пытэрэмий срокым ыштэш кэлэш. Ти

жэпдон йажон шотлэн шындымэла, маньар ровочий сила кэрэл лиэш цилэх уборкэш дэх кэчий йыдэ.

Уборкы вэрэмэйм күйтэйкэмдэш, цилэх статьан паша вэрэмэйм пызыртэш кэлэш. Тидым юштэшэйжий колхозынтыш цилэх ровочий сила пашашкы пыртмы лижий. Кынам когон кэрэл годым акситэш ровочыйвлам лишил солавлэх гэц колхозвлэх кандэн кэрдэйт.

Райколхозсойувлэх, паша план сэмийн икэнэйктийлэн палшымыла, ровотныквлам ик колхозы гэц вэс колхозышки колтышашлык ылых,

Анцыцынок вэс уборкэш шывштымы хадырвлам дэх молы кэрэл хадырвламт йамдайлэн шындаш кэлэш.

Айыртэмийнок, анцыкыла шачышым погымы годэш пачэш поспэйшүү культурувлам пэрэгэш вэрвлам йамдайлэш кэлэш.

Тури, капшта пичий хадыр, олма, тавак, молывламт оптым вэрэмийн йажон анчалаш дэх йёлэрэх тёрлэн шындаш кэлэш. Кэрэл лиэш гэинь, эчэ бутывлам (кум) опташ вэрэмийн йамдайлэш кэлэш.

Колхозывлалэн юшкэ хозяйствыштыши кавшта пичий хадырвлам пэрэгэш дэх качкышышкы сараш кэлэш (охрэцийм, кавштам шукташ, консервым юштэш). Тидым юштэш анцыцок атэйвлам (пэцкавлам, лоткавлам) йамдайлэн шындымэла.

Уборычный кампаны годым, кинды — кавшта пичий хадырэм конвэйэрдон шывштымын палатат, колхозывлэх ти опытым пач ик иаш культур погымашкы пыртат. Айыртэмийнок йилэ локтылалтыши продуктывлам годым (ушман, тури, кавшта пичийн вэс хадырвлам годым, пушанигий кийцкйвлам годым) тидым юштэймэла.

Колхозы йыдэ уборычный кампаны вэрц пиш когон отвэчайбым юштэш кэлэш. Видэн мыштыдымдон, йамдайлэн шоктыдымыдон ик килограм продуктат юнчий йам, колхозныквлалэн тидым пыт палэн юштэш кэлэш. Тидындоны, погыннымашты уборкы паша планым анчымы годым, мавлэх дон пашашты вэш лимэла, цилэх попаш кэлэш.

Мушан культурым (итйнэм, кынъэм, ваткым, кэнафым) цымыраш йамдыймыг годым вэрэмштэй нүшмийм пачкаш, вайдым йамдыйлаш, сирэмэш шараш мондаш аккэл.

Мушан культурывлам литэок, тулыдэок заводышы пумыла гынь, иньим, погэн налмайкок, нүшмийм шимбикок, йылэрэк варыш шагалташ кэлэш.

Кинды погымаш тъэхнинчески культурым погаш бинжий аптырты, тыйдиндон планышты тидым анчыкташ кэлэш.

Пэрвиш Пэрмий округышты пиш шуку итйнэм ёдёт. Итйнэм погымашты киндым цымырэн пыттарымыг годым даа турим, важ сэскэвлам, кынъэм погымы годым лин шынзян. Кыды колхозыштыжи вэрэмштэй пашаштэйм вэс сэмийн сэрэл шоктыдэлт даа ёль итйн кыртэ киэн кодын, ёль вэс культурывлам киэн кодыныт.

Колхозын цилдээ пашаштэйжок вэрэмштэй уборкэш йамдыйлан шындымыг вэлэ, йажон биштэймийн план вэлэ, вэрэмштэй ти пландоны пыт биштэн мимийкй вэлэ цымырым кампанынм йажон эртэрэш лиэш.

Пашам цымырэн тыйнгэлмаш — бригады биштэн шокта — Тыйнгэлмашын тыйн формижы.

Колхоз ровочийвлажийм варышкей шагалтэн мышта гынь, каждый колхозныкын паша биштэмшайжийм пашашкей колтэн мышта гынь, вэс статьанжы — уборочный кампаний годым паша биштэмшайм цымырэн мышта гынь, киндийжимят цымырэн кэрдэш, ак мышты гыпп, цымырэн ак кэрдт.

Пашам тыйнгэл, видэн мыштымаш „Побэда прольэтариата“ колхозын пашажы гыц кайэш. „Побэда прольэтариата“ колхоз (ЦЧО) ик гектар ыржаэш (тишкей шагалымы, ширимы, ёдимы, цымыримы, кылтэ шимы, шывштымы пырэн) 15 паша-кэчим пытэрэн. Вэс колхозы (Сред. Волга) тэгэнь пашаэшок 23 кэчим пытэрэн. „Коммуна Ильича“ колхоз 25 кэчим пытэрэн тэвэ. Украинийшты ик колхоз 13 кэчим вэлэ

пыйтэрэн. Агрономвлә шотайэн мимыйдон ик гектар ыржам ровотайэн шокташ ик поратканжы 15 кечй кэлэш. „Побэда прольэтариата“ колхоз 15 кечйм пыйтэрэн пашаэшйжэй. Тиды ровочийвлажйлан пашам яаралын пуэн миэн. Молы 23-25 кечй пыйтэрьши колхозвлажы ик поратка нормым лүктэн колтэнйт. Ти колхозвлашты пашам видэн миштыдэлыт, колхозныквлә ёркэнэн ровотайэнйт, ровочий вольыкым пашаш колтэн мыштыдэлыт, машинавлайдон худан ровотайэнйт.

Тэгэнь паша цымырым кампаным пыжгайа, киндэй погымы ак ли, погымы лиеш гайньят, шукуй шапниэн яамэш.

Пашам яаралын цымырымаш ма лиеш?

Тиды бригадывлам биштым лиеш, нийнин лоэш пашам пайылэн пумы лиеш. Каждый бригады бишкэ пашажым палбижий.

Тиды пашан пингбиды нормым пыртымы лиеш. Йажо ударник дон тэнгаштэрэлт сдъэльшиний паша сэмийн ровотайэн нормым ситэрэш кэлэш.

Тиды паша дисциплинэм цаткыдэмдым лиеш. Каждый колхознык палбижий: кү шуку, яажон ровотайа, тиды шуку найлеш, кү пашам ак бишти, тиды ньимат ак найл:

Остаткаэшйжок, тиды эдэмийн паша биштымашым, машинам иктыш пижийтэмлийн лиеш. Тэнэ биштымий, мам машинавлам пуэн кэрдмийштэм цилэе пуат, вэс статьянжы, сэж кого пользым пумыла машинавлайдон ровотайкташ кэлэш.

Бригадыдон биштым паша бишкимжым яаралын анчыктэн. Цымырым кампаны годым бригадым яажон биштымаш—колхозын кого пашажий ылэш.

Бригадывлам шукуы пачэлэ—пачэлэ биштэн мишашлык пашавлайдэш биштэш лиеш.

Шамак толши, салымашым, ыдырымашым, капналымашым ик бригадылан пуаш лиеш, ѿль ик бригадылан ик участкыштыш цилэе пашам—салымы гыц

ййдымыйш шывштымы йактэ пуаш лиэш. Тэгэнь бригадым йарымы бригады (смэшаный) маныт.

Пасна пашалык бригадывламёт (салышы, ыдырыши, шывштыши бригадывлам) йшташ лиэш.

Бригадывлам колхозныквлэ йшкэ турэшбшток йштэт гйнъ вэлэ йажо лиэш, күн сага кү йшташ сёра, тыйн сага бригадышкыжат йшкымжим сиректя.

Бригадым, паша шотым дэ сэмжим, ровотайышашлык участкым, машинэн ровотайэн кэрдтмийжим анчэн йштимблэ. Кэрэлдонжи (правила) бригадышты 40 гйц 60 эдэм йактэ лижэ.

Кыды пашаэшбжы (самлаш, мотыгайш, ушманым, турим лыкташ, тавакым кырэш, кэчинүшмым пычкэдэш, итйнэм кырэш, молымат йшташ), лиэш гйнъ, пасна йдйрэмш бригадывлам йшташ кэлэш.

Бригадывлан пашаштим колхоз правльэнът айырымы бригадыр вуйлалта. Бригадырим йажо ровотнык—ударныквлэ ло гйц айырымыла. Тиды колхозныквлэ йаратмы, лймлэ лижэ.

Бригадыр бригадын цилэ пашажэй вэрц отвэчай. Тиды колхозныквлам, мыштымашытим анчэн, паша ййдэ колтэн миа, паша толым анча, пашашкы ляктыйдим им ядыштэш. Бригадныквлэн срекэш паша йштэн пытэримштим анча. Колхозникувлан пашаштим шотыш нэлэш табэльим видэ. Хадйрвлам пэрэгимим, бригадныквлэн ровочий вольыким дэ хадйр кычылтмыштым анча.

Паша вольыким дэ ныр-паша хадйрим кидышкы нэлмий годым бригадылан ик йишем нэлэш цацаш кэлэш. Шамак толши, лобогрэйкимёт, трэдмий машинамёт ик брыгадылан нэлэш ак кэл, коктышты иктежим вэлэ нэлэш цацаш кэлэш. Тэнгэлэнок ик бригадыш вэрбльүдзламёт, ўшкужвламёт, имньвламёт пуаш ак кэл.

Бригадылан йштэн мишашлык пашам шукурак вэрэмэш нэлэш кэлэш, цилэ кампаны гачэшок нэлэш гйнъ эчэ йашо лиэш.

Бригады чйдэ пашам ик-кок кэчэш вэлэ нэлэш гйнъ, тидым ик участкы гйц вэс участкыш ик паша

гэц вэс паша шывшэдэш тэнгэлйт гэнь, тиды паша биштэм агуул, паша симэйрэм вэлэ лиэш.

Бригадылан пумы паша рашкыды, пыт палымы лижы. Бригадылан палаш кэлэш: магань пашам тидылан пуат, магань срокэш, маньар участкы, паша-кэчү, паша биштэн шоктымы тэрэш нэлшашлыкым, маганьхадырэм, маньар шырышэм, йылатышашлыкым, вольык качкышым, молымат тидылан пуат. Колхоз правльянъё бригадылан план-нэрэдийм пуа.

Бригадыир ти план-нэрэдийм нэлмийкайжы бригадыштыжы погынымашым бишгэ (производственный совещаным), ти погынымашты колхозныквлэ лошты пашам пайылат, хадырвлэм лимейн-лимейн нинийлан пуат, кэрэл лиэш гэнь, бригады группивлэш шалаттэт, иктэм вуйлалтышым группэш айырат, паша биштэн мими срокым, вэсэвлэмёт биштэт.

Бригадырлан нырэш ик вэрэш качмы вэрэм биштэмйлэ, бригадныквлэ доны иквэрэш паша вольыкым дэхадырвлэм анчэн мимейлэ, вольыклан качкыш йамдбиймэйм палэн лыкмыла, нырыш лактэш срокым биштэмйлэ, цилэ бригадныквлэлэн тидым анцыц кэлэсэймйлэ, нырышты бригады шалгымы вэрэм йамдбиймйлэ, вийд шывшташ йамдбиймйлэ, вэсэйвлэмёт биштэмйлэ. Ти пашам бригадыир бишкэтшок биштэн шоктэн ак кэрдт. Тиды сагажы вэс колхозныквлэм палашаш шагалтышашлык ылэш.

Паша биштэм нормы, пашам сдээльшинийдон (нуртын) биштэмий, жэллэймаш

Паша нормым биштэш колхозввлэн палымашшты улы. Имэшток нинийн нормышты ыллы, имэшток цымырим пашаштэй тидым анчэн миэнбйт. Тэнэ гэньяйт нормым биштэмий годым эчэ тидым төрлэш кэлэш. Имэштэй ик поратка (покшал) колхознык пашам анчэн нормы биштэмий ыллын. Тэнэ биндэ нормым вэс статьан, пашан изи-когохым дэхуда — йажожым анчэн биштэмйла, йажо колхозныквлэн дэх бридырвлэн соцсорэвнованы дон дэхударничэствыдон биштэмий пашаштэй анчэн биштэмйлэ.

Ти сэмийн ыштымбылә гынь, нормы шуку когоэмшашлык ылэш.

Пäшäm ашындарымаш сдъэльшины ыштымбы сэмийн тär түлбимäш ылэш. Кудымши сойузный совет погыннымаш цилä колхозвлälän сдъэльшини ыштым пäшäш ванчаш щüдэн. Сдъэльшиниdon ыштымы пäшä тär түлбимäш кохлозныквлäm талаштара, пäшä лäктыйшым лükta, пäшä дьисципльиним цаткыдэмдä. Шамак толши, Крымышты, „Кальинин“, „Осоавиахим“, „Пэрвый май“ лýмän колхозвлäшты, вэсывлäштät, тавак шындым годым ив гэктарэш 148 кэчим пытэрэнйт. Сдъэльшин пäшäш ванчэвй вэлэ дä ик гэктар тавакым 68 кэчийшты шындаш тýнгäльэвй. „Лъэнин“ лýмän колхозышты Йыл покшал кытлашты (Срэд. Волга.) имэшти киндым цымырымы годым колхозныквлä 60 процэнтй нäрү вэлэ пäшäш лäктыйнёт ылын. Сдъэльшини пäшäш колхозы ванчэн дä пäшäш лäкмй 84 процэнтй йактэ күшкын. „Дъэмийян Бэдний“ колхозышты сдъэльшини пäшäm социалистически сорэвнованы дон пижиктэн мыштэнйт. Варажы пäшä ыштэн мимийшти, капналымашты 1,6 гэктар йактэ шон, кыды бригадыштыжи 2,3 гэктар йактэ эчэ шон. Ти вэрэмёнок „Сэрп и Молот“ колхозышты кэчй жэпдон ыштымäшты цуц-цуц вэлэ 0,5 га йактэ лүлтейкälэнйт.

Кыцэ куртын ыштымбы пäшä тär пäшä ашнымашым лükta дä пäшä дьисципльиним цаткыдэмдä, анчыктым примэрвлäñä пиш раскыдын кэлэсёт. Сдъэльни ыштымбы годым пäшä ыштымäшым жэплät ровотайым кымдыкым äль ыштымбы хäдбýрим анчэн, кэчй шотым ак жэплэп. Тыдбýндон пäшäжät анцыкыла кэä. Сдъэльни ыштымäшты колхозныквлä маньар шуку ыштät, тýнäрү шуку нälбйт. Лачокок вэт, каждый гэктар зэмлья ровотайымашэш цилä нälшäшлык тärбýм нälмýжым колхознык пälä гынь, райзы 5 гэктар вэрэш 6 гэктарым салэн ак шу? 6 гэктарым салэн шуши колхознык 3 гэктарым салышы гыц шукуракым нälэш гынь, тиды тör агул райзы. Пälмýблä ышкэок, пäшäm шукэмдäрýмбы ыштымä-

шым йинчы худаэмдй. Каждый бригадырлан, колхозныквлалан пумы паша йажон йиштэлт мимым, сдъельный сэмийн йиштэмш колхозныквлан хадырим, паша вольык анчымашым худаэмдбидым йажон анчаш кэлэш. Магань толкы лиэш вара, 5 гектар вэрэш 10 гектарам капналымы годым вуйын нэл пайыжты ик пайжым, ёль кым пайышты ик пайжым ныр мычкы шавэн кода гынь? Махань толкы лиэш вара, колхознык 5 гектар вэрэш 7-8 гам салэн шумыжидон, имнивлам шагалтара гынь, эчэ тайнам машинам пыдыртэн шуа гынь. Тэгэнь пашалан тэрим лултэш агыл, паша йиштэшбижий гыц штралым нэлэш кэлэш.

Куртын (сдъельный) пашам йишкэтэнэт, группыдонат, бригадыдонат йиштэм лиэш.

Йишкэтэн пашам пасна, бригадыдэ йиштэмий годым вэлэ (апшэт пашашты, имни бижгэр пашашты вэсывлэштэт), puash лиэш.

Группыдон йиштэмашты бригадым группывлээш шэлйт. Тиштакэн пумы пашам, йиштэн шоктымы пашам, паша ёким группы йидэ пасна шотлымла. Каждый колхозныкын паша ёкшим цилэ группын пашаштэм анчэн йиштэмлэ. Шамак толши, группышты иктэй йастэршы, иктэй имни поктыши, иктэй паштэк ыдырэн миши, иктэй капналышы улы. Иквэрэшбижий нинэ 20 гектарам погэнйт, тидэн тэрэшбижий 22 паша—кэчим нэлэнйт. Ти 22 кэчий гыц капналышы доны йастэршы 6,5 паша—кэчим нэлйт, ыдырыши—5 кэчим, поктыши—4 кэчим.

Эчэ бригадыоны йиштэмий сдъельный паша улы. Бригадын сдъельный пашашты каждый колхозныкын пашажим ик пораткан йиштэмашдён ёклэт. Шамак толши, ярымы бригадышты 10 йастэршы, 10 поктыши, 10 ыдырыши, 10 капналышы, 1 шымышы (пысэмдышы), 1 вольык качкышым пайылышы (фурражир), 2 качкаш шолтыши, 1 апшэт, 1 хамыт ыргызы ыллит. Ти бригады 5 кэчышты 300 гектарам погэн. Цилэ пашэшбижий 305 паша-кэчим нэлэн. Бригады көргүшты йастэршывлэ 7,6 кэчим нэлйт,

поктышывлә 4,5 кәчү рәдү; ыдырышывлә 6 кәчү рәдү, капналышывлә 7,5 кәчү рәдү, шымышы, апшат, хамыт ыргызы—9 кәчү рәдү, кормы кычылтшы доны шолтышывлә 7,5 кәчү рәдү.

Колхозныквлә бригады көргүштү латнанг шонут гынъ, иквәрәш Ыштән мыштат гынъ, йалахайвләм, йälйин пашадоны Ыләш йаратышывләм караңдэнйт гынъ, тәгэнь бригадылан сдъельный пашам пуаш лиеш.

Нэлү пашажок—сдъельный паша ёкым Ыштыймаш ылеш. Кызыйт йактә колхозвлә паша тәрим колхозныквләлән окса шотдоны пуэнйт. Тэнгэ рошотым Ыштыймайдоны колхозныквләлән паша тәрим колхозын доходши гыцат шукыракым пумы лин. Тэнгэ Ыштыймайдон доходым пайылымыкы колхозын колхозныквләлән пуэн пыйтыймай ганы лин. Колхозныквләлә рошотым паша тәрлә найлйинйт. Тидйиндоны колхозныквлә колхозы гыц паша тәрим шэргэштәрәш кычэнйт, оксам йылэрәк кычэнйт. Колхозыштыжы оксажат тыйнам укэ ылын. Колхозын пашажайм пижгайэн шушашланән, ти самынъвләм кулак Ышке вәкейжы сәрән. Тэнгэ лимү дон паша дыисциплинат лысын дәмйин, пашаш шукыжы ләктэлыт, колхозы гыц ләктинйт, молывлайт ылыныт.

Тидйиндон паша тәрим оксала йижәплеймай гыц пыт караңаш кәләш, сдъельный статьан паша кәчү шотдон пашам ёклаш кәләш.

Сдъельный паша ёкым паша кәчайдоны йижәплейшашланән, колхозлан цилә пашажын күштылгәш, ик пораткаеш, йажон мыштымаш кәрәл пашаеш да тымэньмаш пашаеш кәләш.

Кәчү мычкышты Ыштән шоктымы нормын ёкым группы йыдә паша кәчайдон шотлымла. Күштылгырак пашам $\frac{3}{4}$ паша кәчайдон ёклымлә, ик поратка пашам—ик кәчайдон, нәлйирәким да йажон пәлйимаш кәрәлән $1\frac{1}{4}$ паша кәчайдон, айыртэмйин пәлйимаш кәрәл пашам—1,5 паша—кәчайдон ёклымлә.

Сдъельный паша шотлымашым йажоракын пәлйишашланән колхозын правльэнйи паша нормым анчэн

Ыштä: манъар пäшä кäчäм колхозныклан каждый пäшäжyлän пумыла. Шамак толши, ик поратка пäшäшty ылши ик гэктар мотигäйбäмä дä шоээмдäмä 15 пäшä-кäчäм ыштä. Лэбогрэйкыдоны салымы 3,5 га, нэлы пäшäшкбай айырымат, $1\frac{1}{4}$ пäшä-кäчäм ыштä. Кылтэ пидши машинäдоны салымаш, айыртэмбäн пäжyмäш пäшä ылэшäт, 5 га 1,5 пäшä-кäчäм ыштä. Кыцэлä тэгэнь годым рошотым бригады дä группы кöргйшты ыштäмäлä, анцылны ти гишäн сирэннä.

Вэрэмäшты ыштэн шоктышашланэн срокдоны ыштäшäшлык пäшäm (самлаш, ыраш, цымыраш, тавакым кыраш, молымат) колхозвlä шукурак пäшä-кäчäм пуэн кэрдйт. Шамак толши, ик пораткан ыштäмäшты ыраш дä шоээмдäш ик га 15 пäшä-кäчäм ыштä. Правльэнный кэрёл годым 20 да 25 пäша-кäчäмät ыштэн кэрдэш. Пälымäлä ышкэок, шырэнок тэнэ шукэмдäш ак кэл.

Бригады нарадэшйжy шүдäm пäшä тэрэшйжy дä нормым ыштэн шоктымы тэрэшйжy пумы пäшä-кäчä шотым сирымäлä.

Сдьэльшини пäшä ашныктара дä дьисциплинäм лülтä. Эчэ пäшäm ашныктарымаш дä труддьисциплинä вэрц кырэдäлмäш вэс статьян йонвлäät улы.

Эчэ пäшäm шукурак ашныктарышашланэн колхозывлäläн прэмим (награды-пасна тарым) puаш ыштäмäлä.

Каждый колхозышты прэмим puаш йори прэмийный фонды лиэш. Прэмим оксала, промтаварла, когорак вуйлалтым пäшäш шагалтымыла, тымэньяш, эккурсыш колтымыла, вэс статьанат, puаш лиэш.

Пäшä дьисциплинäм пыдыртышым, пäшäm нормышки шоктыдымым, пäшäm худаэмдäшым, сдьэльшини пäшäшты шүдäm статьян ыштäдäмäм, шукуры статьян, вэрэмäэш пäшä гыцбай карангдымы йактэ, наказывайаш лиэш.

Тöрлэн кэрдтэм йалахайвлäm дä йäлýн пäшäдон ышäш йаратышывлäm колхозы гыц лыктын колташ кэлэш.

Йори пурлыкым — хäдйрэм йарыдымäш ыштäшым (локтызым) колхозы гыц вэлэ лыкташ агыл, эчэ тыдым судыш puаш кэлэш.

Каждый колхознык кидыш паша кечейжым си-
раш изи кыннигам пумыла. Кыннигашкы бригадьир
арньашты ик ганя гыц шоэн агыл сира. Тиди гыц
пасна бригадьир бишланжы бригадныкын паша биш-
тыйжым, бригадышты вашталтмаш лимашым план-
нэрд кемашым, молымат сира.

**Эдемийн дә машинән паша биштыйштим йаралын ин-
тешкы бишташ, лимең дәңгүйн хадирвладон бишташ.**

Кинди шачышым цымырым кампанышты эдемийн
дә машинән пашаштым йаралын ваш пижектимаш
дә приста машинадон дә кого (сложный) машиналан
ситалык пашам биштектимаш пиш кого паша ылыт.

Имешти майнан колхознык дон машинән пашаш-
тим самынъ пижектимаш пиш шуку лин. Бригады-
ш кэрэл гыцат шуку машинам пуэнйт. Шамак
толши, 25-30 эдемян бригадышки 10 лобогрэйким
пуэнйт, ик смэндон ровотайашок 10 лобогрэйким са-
га 40-45 эдэм кэлэш. Машинавлә шалгэнйт, нинйлан
кэрдмешти нарык пашам путэлэйт. Вэс вэкйлэйт
ылын—40 эдемян бригадэш 5 лобогрэйким вэлэ пу-
энйт, кок вашталтышдон ровотайымашым биштейдэлэйт
ылын, колхозныквлә машина йыр вэлэ каштыныт,
нимат биштейдэлэйт.

Тэгэнъ лимашвлэйт ылыныт, колхозвлә оппортуни-
истлә приста машинавләм пашашкы колтыым шогэш
пиштейдэлэйт. „Лыэнниински шльях“ колхозышты, Дон-
ской округышты, колхозныквлә, кылтэ шымең — ма-
шинавлә ак ситэп гыньят, катоквладон кылтэм бин-
ешти шиэн клын. Ти колхозышкок 12,5 тыйжэм
пашаеш йарал эдэм гыц цымырымы дә шимең пашаш
3 тыйжэм эдэм вэлэ лактыйнйт.

Шуку случайвләм сириме, кылтэ шимең машинә
укэ гыньят, сола совэтвлә колхозвлалан дә бишкэтин
бильши хрэсаниввлалан катокдон шиаш вольям пу-
тэлэйт.

Шуку колхозышты тэгэнъ случайвлә ылыныт:
ровочий сила шуку ситийдэ гыньят, сарладон дә са-

дон ньимат йиштэйдэлүт. Киндй шуку шалгэн, пырцы вилйн, ёль воксэок погыдээок киэн кодын.

Кого молотылкывлă шырэрэйнок ик вашталтыш доны вэлэ пाशам йиштэнйт, молы вэрэмэнжий ньимат йиштэйдэлүт. Тэнгэлэ шырэрэйнок колхозвлă йур эртэмийк тышацок салыдэлүт, канэнйт вэлэ, тай вэрэмэн самосброскыдан (йишкэок кышкышы машинă) начкы киндымок пиш йажон салаш лиэш ылын.

Чыйдэрэй колхозвлажы вэлэ трактырвлă улы гийн-йт кок вашталтышдон цымырэнйт, тэнгэ цилă колхозышток йиштэш кэлэш ылын; тидэм йиштэш кнамжы понарат ак кэл ылын. Ик вашталтышыжылан ирок, кым цা�шийн пашам тайнгэлмийлă ылын, ик цаш кэнэмий гэ 12 цаш йактэ йиштэймийлă ылын; вэсэйжий 12 цаш гэць тайнгэлэш, тайнгээок кэнэмий гэ, вадэш 9 цаш йактэ йиштэш ылын. Кок вашталтышдон йиштэймий вады рымалгы йактэ вэлэ шоэш, ийуль-август тэйлзин ти вэрэмэн пыт ровотайаш лиэш. Машинавлă 16 пользываймы лифт. Вашталтышвлă пашам 4 цা�шийн йиштэш тайнгэлйт дэ 8 цা�шийн вадэш пыттарят гийнъят, машинавлам пользываймы 14 цаш лиэш. Тэнгэ ровотаймы годым суткашты иктэй—пэлэй паша кечй роватайат. Трактыр шывшмы годым паша суткашты 20 цаш гэць чийдй бинчй ли.

Кылтэ шимий машинадон паша йиштэймашты сэж кого кичымашыжы шывшмы сила ситеидбимий ылэш. Имешти опытам йиштэнйт ылын—ик трактыр кок молотылкым ровотайыктэн. Анчэт гийн, тишакэн ёдийр шукат, шэргэштэй ак кэл. Тэнэ ти опытам шуку вэрэ йиштэш кэлэш, трактырвлă кок молотылкылан ровотайыктышты. Тидыланэн колхозы йидэ мэханыхик дон машиниствлалан ти пашаэш кэрэл пижийтэймийвлам йиштэйктэш кэлэш. Сола хозайстваэш машиня йиштэйш заводвлалан стандартный конструкциим (цилă трактыр-машинавлээш йарал чистьавлам) йиштэш тайнгэллэш кэлэш.

Шуку вэрэлэ цымырим паша пиш тыгыды акситэшок ёптэйтэлтэш. Тэвэ, шамак толши, тьотьавлэн шамакдон кылтэ пидийшым ыржа олымдон вэлэ йам-

дайлэш лиэш. Кыды районыштыжы ыржа олымжы укэ ылын дэй кэлтэ пидэш гишэн цымырымаш паша шагалын. Тэгэнь анли гыйц күштылгынок лактэш лиэш ылын. Кыды колхозыжы пидэшбим шуды гыйц амыж гыйц, молы „шуэн көлтышашлык“ матьэриал гыйц яймдайлэнйт.

Тэнэш цымырым кампаны годым пашам тэнэ шийндэш кэлэш: эдэм силам дэй машинам полный пользывайэн шокташ лижэй, паша кокты дэй кым вашталтышдоны биштэймэй лижэй. Тидэй цымырым машинёнажы тэнээт ак ситэй лиэшт пиш кэрэл лиэш.

Позда шошым паштэк, цымырым вэрэмэй кийтэйк лиэш. Тидындон киндей шачыш цымырым кампанын биштэн шоктымашыжы пашам рашкыдын органыизуи-ымы гыйц, силам йаралын шагалтэн мимий гыйц, машинэлэн, шывши силалан полный биштэйктэймэй гыйц лиэш.

Киндей шачышым погымаш дэй колхозышты доход пай- ылымаш.

Колхозышты киндей шачышым пайылымаш цымырым кампанын тэнг, айырыдымы пашажэй вэлэ агыл, эчэ колхоз строимашын тэнг, айырыдым пашажэй ылэш.

Йаралын, тёр киндей шачышым пайылэн мыштымаш польтийкин дэй хозяйствван пингийдэмэш эчэ колхозвлэн пакыла күшмаш лиэш.

Имэш цымырым кампаны годым шукуярэк колхозышток цымырымаш паша лыссыдын кэн, кыды колхозыштыжы эчэ ёптэйртэлтэн моло. Мам колхознык когон труймыжы паштэк получайэн кэрдэш, маньар киндей шачышым пайылымы годым получайэн кэрдэш, ти гишэн колхозныквлэ анцылны раскадын кэлэсэн мыштыдэлт. Сакой статьян шайавлам шäрэш, кыцэ гэньят колхозывлам шäлätэшшäлэнэн, кулаквлэти акситэйвлэ вýлкы анчыктэнйт.

Тэвэ, Балашовски районышты кулак шайавлам пыт каштыныт „колхозныквлэн киндейштим кэлтэ шин пытэримэйкок цилэ нälйт“, маныныт нинь. Бэковски

районышты — „кү йышкэ киндйжыд он оксам цилә паша тэржым дә продуктывлам 300 тэнгаш гыйц шукуракым плучайа гинь, тыйдым раскулачывайат“ манынты. Ти агитаци ваштарәш массово-разъяснятьельный паша (йайл лошты ынгылдарән шайышты паша) шалгэн тырхэн кәрдтэ.

Харьковы йир кулакын тэхэнь арифмэтикйжим шэрэнйт: пазарыштыш киндй ёкдон государствылан йамдйлийм киндй ёк лошты кого карагмаш улы. Тыйдиндон колхозныклан колхозы гыйц лякташ яарал лиэш. Колхозышты тидй пайокыш шындымы лиэш. Тэнгэ манын кулаквл попэнйт.

Идолги солаштыш колхозышты Татищевски район дә „Путь бэдньяка“ колхозышты (Петровски район) киндй шачышым пайылымы гишэн шайыштмаш шывшылтмыдон паша дыисциплинү когон валэн, шукуры киндй шачыш йамын.

„Путь бэдньяка“ колхозышты 1500 ровотнык гыйц 200-250 эдэм нәрэй вэлэ нырыш ляктэн, шукуры шэргийм пумаш пашашкы (йышкэтэн юлышы хрэсань докы хозан кавшта пичбашкы молвэрэйт) каштынты. Колхоз кышкэтмёлә кычышы чльэнвлэ пастьэк кэн колтышааш ганьок ылын. Киндым цымыраш шэргү ёкдон, паша пытыймыкы төрөк оксам түлбимлэ тэрлбашаш ганьок ылын.

Йэршовски дә вэс районвлаштэт киндым молотильки лыйвэц төрөк 2,5—3 цэнтнээр раёдин каждый эдэмлэн намалынты. Колхозыввлаштэт акийарын йыштимёвлям кынамжы 2-3 ёрнээ эртимёкү ижбай рапкомвлэ палэнйт, „Старый Борисогльэбкы“ колхозышты кыды колхозныквлажы молотильки лыйвэц 600 цэнтнээримёт утла киндым шывштэн кэнйт, государствыланжы 160 цэнтнээрим вэлэ пуэнйт.

Шукуры районыштыжы вэрбаштеш органвлэй йышкэок (сола совет, рик моло) колхоз гишэн мам шон кылдблынйт дә колхозныквлам лудбиктэнйт.

Буздякски райисполком председатель (татгрэспубликйшитшы) Гильманов колхоз чльэнвлэн — „кыцэлэн, маньяр утум пумыла“, манмы йадмашэш,

„Эдэмлэн 8-10 пуд рэдэй кодэнэйт, молжим нэлнэ“...
манын кэлэсэн.

Тэнгэ кэлэсэмий паштэк 18 хозяйства колхоз гэц ляктэн.

Эчэ когорак йарыдым польтикын Чишмински райпольэвоздоуз видэн. Тиды колхоз йицэ уполномоченыйвлам кинды шачышым пайылаш колтэн. Нинийлан хльэбо-фуражный балансым йаштэш (маньары кинды лишашлык, маньары, кышакэн кэрэл), колхозэш циллён качкаш ик нормым йаштэш, цилл кинды шачыш гэц 25 процентым страховой фондыши пуаш шүдэн, эчэ вэссывлам яштэш шүдэн.

Палымы, кулаквлэти шүдымы („дирэктивын“) ёрдыш колтыдэлэйт, „колхозныквлам пайокыш“ шийндейт манын, шайаштым шэрэнйт.

Палымыл, кулак агитацим пыт йиньандэримыдон вэлэ сийнгаш лиэш ылын. Колхозышты кинды шачышым пайылыман тэнгэ: кү шуки, йажон ровотайа тыйдэй шукум нэлэш, кү ак йаштэй, тыйдэй ньимат ак нэл. Ти шайам колхозныквлалэн йажон ынгылдарэн пуаш кэлэш ылын. Колхозныкын доходшым, маньары каждый колхознык нэлэш, колхознык дон йашкэтэн йилышы хрэсэнйн доход лошты махань айыртэм улы, тидэймат шайышт пуаш кэлэш ылын. Ти корнышки шагалши колхозвлажий тёрёк кулак агитаци лйивэц нинийн шалгым вэрийтэй шин лыктынит, пайш дыисциплинэм лүлтэнит, колхозныквлэ колхозышты йашкэ хоза ылмыштым палэнит, вара кок пай шуки ровотайаш тийнгэлэнит.

Тэгэнь колхозвлэ вэрэмштэй кинды шачышым погэн пытэрэнит дэй колхозын доходым йаралын пайылэнит.

Имэштэй доход пайылымы годым шуки кого са-
мынвлэлийт.

Туковски колхозышты пайылымы гишэн ышымат пыдьрташ соридэлэйт. Тыштакэн тэнгэ кэлэсэнит: киндэм цымыраш гектарлан 8 тэнгэм түлымы лиэш, киндбжим колхозныквлалэн нормыдон эдэм йицэ пингийдэй ёкдон выжалаш тийнгэлэйт.

Ильински „Луч“ колхозынты цилә пäшä оксала (тäнгäдон) жэплйимы ылын, Ыдйрämäшвлä дä Ырвэзь-влä (сäмäрквлä) когорак пүргйидон икгäнь пäшäэшок кок пай чыйдä плучайэнйт. Каждый колхознык Ышкэ пäшä тärэшбýжы оксала нälйин, колхозынты 320 килограм сакой статьян культурым пингдäй äк-дон нälйин кэрдэш, тишäкэн колхозыдон цилä рошотышы пýтä.

Колхозынты пэркэ лиеш äль акситы лиеш—тиштäкэн колхозныкын пäшä агыл. Тэнэ рошотым Ыштäмашты тýдбý тärлйим ровочый вэлэ ылэш, цилä пäшäштäжы анцыкыла Ыштäш палышашлык арть-лýштäшы эдэм агыл. Ынгылымыла, ма гишäн тэнэ киндбýм пайылымы паштэк вэс кэчэшок шукужы шýжим цымырым пäшäш Ыш лäкэп. Такэш вэрэмä эртäréшывлä тонынты сыйнцэнйт дä попэнйт: „Мéйн 200 тäнгäм ровотайэнäм, киндбý нäläшэм ситä“. Колхозлан пäшä Ыштäш тärлäш ёрдышты кýчäлäш вä-рэштын.

Колхозвлä киндбýм эдэм шотдон пайылат гýнь, кулаклан анцыкыла лиеш. Тэнэ пайылымашты сред-нýäk дä анцыкыла шаныш колхознык овижäйимы лифт. Ылýшбýм колхозынты пумы жэп дон киндбýм пайылат гýнь, тидёт кулаклан сэмбýн лиеш, нэзэржы овижäйимы лиеш. Нэзэр дон среднýäким вырсэ-дälýктэн шýндбýмкýжы, кулак колхозым шäläny-машкы шокта, Ыжкýмжын Ылýмашбýжым пингдэмдä. Остаткажым эчэ колхозныквлä киндбýм Ышкэ токы-шты шывшэдэн нälйт гýнь дä киндбý йäмдýлýмый план äptýртлт шýнцэш гýнь, кулаклан тýдёт ан-цыкыла лиеш. Тýнам кулак кышэнжым йäмдýлä дä кýлätшым пачэш. Тэгэнь годым киндбý Ылэрäк ку-лак дон спэкульяントы кидыш вäрэштэш, государстын киндбýдэок кодэш.

Вот ма гишäн кулак дон тýдýлэн палышы оп-портунист ваштарэш сýмбýрбýшы тýкýм шагалташ кэлэш.

Социальистычески формы дон ыйштэм пашам — нырышы.

Колхозныквлэ колхозын паша ыймашты цилэн анцылтэн миёт гэнь, тидэ сола хозайства кампаньым ыйжон нэнгэн шоктымашты, колхоз кушмашты ик тэнгэлмаш ыйрдэ паша лиэш.

Колхозныквлэ лошты ыйжон организационный пашам видэн мыштыши дэ кыды пашажбим пиш палышывлэ шуку эдэм улы. Колхозлан колхозныквлэн ыйштэн мыштымыштым (опытыштым), нинийн палымывлэштым пашам (производствым) ньигнамат уштым ыйактэ лүлтэн шоктышашланэн, пользывайаш кэлэш. Тидындон цилэ колхозныквлэм колхозын производствэнный ыймаштыжы анцылтэн ыйштэш да колхозын пашашты участкы ыйдэ вуйлалтэн миаш шывшаш кэлэш.

Каждый колхозныкын ыйшкэ хозайстыштыжы ыйштэмий цымырым кампаны годши опытши улы; колхозыжы шукэршйрэк гэний эртэш иаш паша годши опытши колхозный хозайстыштат улы.

Тэн формывлэ лошты колхозныквлэм производствэнный пашаш пыртымы ик формыжы производствэнный совещаны ылэш.

Бригады көргүштиш пашалык вопросвлэм шайышташ бригады көргэшйжок бригадвлэм ыйштэт. Цилэ колхозыштыш паша гишэн вопросвлэм анчашыжы цилэ колхозныквлэ пырымашан производствэнный совещанывлэм ыйштэт.

Кинды шачыш цымырым кампаньеш ыймдайлым планым обазатьельны производствэнный совещанышты анчымыла, планым пасна бригадын пашалык лаштыквлэжбим бригадышты анчымыла. Тидэ гэц пасна эчэ планыштыш когорак айыргэмвлэжбимэт производствэнный совещанышты анчымыла. Шамак толши, пашам цымырымы, видэмий гишэн бригадывлэм ыйштэш, паша нормым дэ сдээльный паша акым ыйштэш, кыцэ практикышти сдээльный пашам ыйштэмийлэ, хадбэрвладон кыцэ ыйштэмийлэ, социальистычески тэнгэшмашбим дэ ударничествым шарымий гишэн, молы гишэнэт, обазатьельны производствэнный совещанышты

анчымыла. Ти вопросвлам анчэн мимй годым лишнийш цилә колхозныквлам (пуэргүгэ, йыдырэмашгэ) шүдәш кэләш, „Нъезаможнык“ колхозын шуку йäl лошты планым анчым интъэрэсний опытши улы.

„Нъезаможнык“ колхозын правльэнный плановый комисим айырэн. Ти комисилән колхозын пашаштыш цилә опытшым ланцылән тымэнь шокташ шүдэн. Комиси пашашкы варыштыш тымэншы эдэмвлам — учитьйлвлам, сола совет сэкрэтэрэм, отпускыш канаш тошли студъэнтим, эчэ молывламёт шүдэн. Плановый комиси йишкә пашашкайжы колхозышты анцылтэн йиштышывлам нәлбән 3—5—7 эдэмэн группывлам йиштэн, паша вопросвлам нинбәлән анчаш пуэн. Ик группы паша цымырым вопросвлам нәлбән, вэс группы паша нормым, аквлам да сдъельный паша анчымашым нәлбән, кымши группы машинә пользытайым гишән попымаш пашам нәлбән, нейләмшы группы колхозныквлалән палшымы вопросвлам — иквэрэш пукаш, лицелаш, йасльевлам (аёа анчым варялам) йиштәш, тымдым пашам нәлбән; выйзымшы группы йишкетбән йлбаш хрэсәнъвладон ваш лимаш вопросвлам нәлбән, остаткаешайжы, кудымши группы доход пайылымаш вопросым нәлбән.

Каждый группы колхозын пашаштыш опытим тымэнь миэн, колхозныквлам да бригадирвлам йадыш миэн. Каждый группы йышләнжы тэгэнь задачвлам шындэн: пытариок цымырым кампаны задачым ынгылдараш, варажы, колхозныквлан кэлэсйимештим планышкы погаш. Тилэц пасна эчэ шонги тъотьавлам погенйт. Нинбән пиш кого хозяйственый опытышты улы, нинбәндоны цилә план гишән шайыштыныт. Кок — кым кэчыштый группывлә кэлэсйимешвлам постарымыштим шайышташ погыненйт да планышкышты тёрлүмешвлам пыртэнйт. Пиш шуку кэлэсйимашвл (предложэнбивл) погыненйт, кыды продолжэнбайжы пиш шэргакэн ылын. Нинбән планышты кыды варэжы тёрлүмеш, йажоэмдымеш ылын, цилә пасна план лаштыквлажы ик планыш погымы ылыныт, вара ти планым производственый совещаньиштый анчэнйт.

Тиды эртймйкы плановый комиси производственый совещаныйн шэргйкэнэш лыкмы предложены — влажым анчаш тйнгальы. Цилä участкывлам, икганыракым биштйшашлэнэн, вэс пачаш анчэн лякташ шүдымэн ылын. Цилä проста машинавлам пашаш колташ шудымы ылын, планым анчымы годым палэн лыкмы ылын. Машинавлам пользывайэт гйнъ, цымырым срокым 4—5 кечийш кйтйкэмдаш лиэш. Тидын вэрэш тэлэш шагалым нырым шукэмдаш лиэш.

Тэнгэ планым шукуны анчэн шайышты формы пиш кэрэл ылэш. Тиштакэн каждый колхознык попэн кэрдэш, бишкымжын предложеныжим кэлэсэн кэрдэш. Ти планым каждый колхознык йактэ шокташ да лимй дэнгийн опытым пользывайаш кэлэш.

Уборкышты да хадырвлам йаралын пользывайышты паша куштылтым вопросвлам айыртэмйнок производственый совещанышты анчаш кэлэш.

Мä биндэ анчыктышна, колхозвл шукужок машиня хадырим, айыртэмйнжок сложныйвлам, акийарын пользывайат, пашам нинйлэн полный ак пуэп. Машиня — хадырна ак сите годым, тэнгэ биштймым тырхыман агул. Сложный машиням кечий кытышты ик ваштальтишэш 9—10 цаш пользывайат. Ти машинавлам кок смэндон чйнъ 14—16 цаш пользывайаш лиэш. Ширэнок машинавл, маханы гйнъят акийарырак ылшидон, анчал шоктыдымыдон ёль кынам колхознык машиням пэрэгйдэ кычылтмыжыдон, изиш пыдыргымашшок шалгэнйт. Производственый совещаны пландон анцыц пэрэгймаш рэмонтым биштйктишашлык ылэш. Вэс шамакдонжы каждый машиням кечий йидэ паша, пытймйкы ёвшт сльслэсир анчэн мижй, цилä винтйвлажий цаткыды лишти, льскыды чистьавлажий ваштальтымы лишти.

Каждый колхозныкым паша тйнгальмийк уборкы пытймешкы ик машиня сагаок ровотайкташ кэлэш, бишкэ машиня вэрцын каждый колхознык отвэчай-бижий. Паша волыык донат тэнглэоок бишташ кэлэш. „Знама коммунизмы“ колхозышты (Ниж. Волга) колхозныкын машиня вэрц отвэственностьюм лукташ

правилым ёштэнйт. Пыдыргымыдон машинä шалга гынъ, тэрэм ти вэрэмэш пуман агылла ёштэнйт. Тэгэнь порадкыдон колхозныквла имни ёжгэрим кышкэдмаш гыц нэрэгэнйт, хадырвлам пыдыртымаш гыц дä вольыкымат шагалтарымаш гыц пэрэгэнйт.

Ти колхозышток производственый совещаны ёштэмидон имнивлам, ўшкуйвлам иквэрэш ик машинэш кыцкäш царнэнйт. Имнивлä чыньярак кымдракын ашкэдмёштидон ёшкэ паштэкёшти ўшкуйвламат шывшыт. Тидийндон вэрэмэ шотэок йанылат. Йушкуйвлажб имни шывшмы паштэк, ёшкэ ашкылтышты гыц чыньярак талашымыштыдон пиш ѹйлэ силаштым пытэрэт.

Каждый колхозышты пытэри анчалмыкы изилä чучши йиш вопросвлä шукуы улы. Производственый совещанылан тидийвламат анчымыла.

Социалистически сорэвнованым дä ударничествам органьизуаш производственый совещанын ик кого пашажы ылэш. Фабрик — завод пашашти производственый программым ёштэн шоктым вэрц когоракынок кирэдэлмэ формыжы соцсорэвнованы дä ударничествы ылъит.

Имэшшошымши дä уборочный кампань годши, эчэ тэнэш шошымши кампаны годши опытдон кайэш, колхозывляшти пландом пашам ёштэн шоктымашты соцсорэвнованы дä ударничествы вэлэ пыт палышы ылъит.

„Рассвет Победитель“ колхозышты (Жлобински район, Бобрийски округ) планышты ёштэн шоктышашлык когорак нормымок анчыктымы гынъят, цилä кок иаш киндб шачышым 8 кэчышти погэнйт — планышты анчыктымы срок гыц 2 кэчб анцыц пытэрэнйт. Соцсорэвнованыдон, пингбдэй нормым пыртымидон дä ёквлам анчыктымыдон ти паша анчыкыла лиайлтэн. Нырышты киндб шачыш цымырым годым 19 ударный бригады (нины гыц 13 ёдйрэмшэн дä 6 пуэргын), пашам ёштэнйт. Ёдйрэмшлэн ик гектарэш 12 эдэм-кэчб нормым ёштэмий, Бригадывлä ёштёшашлык нормыштым эртэрэнйт, ик гектарэш

10 эдэм — кэчй нэрим пытэрэнйт, кыды бригады жы (Сазоновы Марийан, Коваленок Праскон) 8 эдэм — кэчышты пытэрэнйт. Пүэргү бригадывлә кок иаш кинди шачышым 25 кэчышты погэн пытэрэнйт.“ Лачок, соцсоревнованым сола хозяйствышты Ышташ ак ли, ударыквлә цилә имым щагалтарат, мә тыйдээок ынгылэнä дä анцыкыжат кэрдтмйнä дангынь пыт Ыштэнä“, манмы шайавлә шуки колхозышток ылыныт. Кышэц ти шайавлә ляктыйт, пälымы. Кулакын колхоз шалаташ ик цацимашызы тиды ылэш, каждый изиш пälышы эдэм тиды ынгыла.

Соревнованы (тäгäшымäш) — тиды Ышкэ вольадон пашам лүкташ шанэн Ыштэмаш ылэш. Тидындон производствэнный совещаныывлә бригадывллэн Ышкэ лоштышты тäгäшаш шүдэн ак кэрдтэп. Нинэ пащкуды колхозыштым соревнованыши шүдэн кэрдйт. Ти шүдымыдон Ышкэ колхоз көргештишты, бригадывлә лошты, пасна колхозныквлә лошты соревнованым Ыштэмашлык вэрц ынгылдарым пашам шэрэн кэрдйт.

Соревнованьеш йämдylымылә айыртэмйн анчыктымывлам, кыцэ талашэн пашам Ыштэмымылә, паша пыт Ышашлык срокым, паша дьисциплиным, паша лүктэмым, молымат анчыктэн миэн производствэнный совещанылан соревнованьеш договорым йämдylэн шындаш кэлэш.

Производствэнный совещаныывллэн соревнованы кэмим анчаш кэлэш, кодтсывлажым шывшыл миаш, соревнованы кэмий гишэн сводкывлам анчыкташ сакэн миаш, тидивламок стэнья газэтеш сираш моло кэлэш.

Соревнованы шэрлым сэмийн айыртэмйн ударныквлә лякташ тынгэлйт, ударный бригадывлә лиаш тынгэлйт. Соревнованы дон ударничэству Ыштэмашты производствэнный совещаныывлә Ышкэ йогымым вычым статьан Ынчышты анчэп. Парторганизаци палшымыдон, цила общэствэнный организацивлам палшыктымидон (стэнья газэтлэн, лыдмы портлэн, клублан, молывллэнайт) ти вопросвлә йыр циллэн ынгылдарым пашам цэрнйдээок видэн миаш кэлэш. Ышкэок

пälымейлä, производственый комисштý эдэмвлä соревнованышты вуйлалтышлыквлä ылыт. Соцсоревнованым дä ударничэстым шäрышäшлänэн колхозывлаштý йажорак соревнованыштын биштäш бригадывлälän, ударный бригадывлälän премим puаш кэлэш.

Прэмиованы гишäн вопросым пýтäри бригадышты шéйндбимейлä, варажы цилä колхозыштын производственый совэщаны анча.

Айыртэмейн йажорак бригадывлälän, участкывлälän знамым äль сирмäшым puаш лиэш дä пасна ударныквлälän сиримäшым puаш лиэш. Тиды гýц пасна ударныквлälän промтоварым йажоракын puаш кэлэш, пашкуды колхозвлашкы дä совхозвлашкы нéйнин пäшäштýм анчэн миäш анцыцок ударныквлäm колташ кэлэш. Ударныквлälän, йажо ровотнык ылытат, йäl гýц айыртэмейн анчалмашым биштäш кэлэш.

Имэштý киндý шачыш цымырим годым нырышты соцсоревнованы гýц пасна вэс социалистичэски пäшä формывлääт биштäлтйнйт. Тевэ Вышкильски районышты (Урал) киндý шачыш цымыримаш шукун лäкмым биштэнйт. Анцыц кэшý колхозывлажкы „колхозный трибуналым“ биштэнйт, кодши колхозвлашкы лäктынйт дä уборочный кампанышты äптыртыйшывлälän общэственный судым биштэнйт. Ти судвлашкы шукуы колхозныквлäm погэнйт. Суд пýтäмын годым колхозывлä бишкимейштýм ударнийэш кэлэсэн шагалыныт, шывшылт миэнйт дä уборкым срокэш пýтäрэн миэнйт.

Шукуы районышты общэственый буксирвлäm биштэнйт, нинý йажорак колхозы гýц хударакышкы лäктынйт, йажон цымырим пäшä опытыштым нинйлän анчыктэнйт, пäшäm цымыримашты тöрлäш палшэн пуэнйт.

Ньижний Волгышты дä Сэвэрный Кавказышты шукуы районышток конвэйэр машинäлä цымыримы пäшäm биштэнйт — ик вэрэмёнок салымла, киндýм шывштымыла, кýлтэм шимейлä дä киндýм эльэватырыш шывштэн мимейлä. Шамак толши, Суворовски районыштыш колхозывлаштý Ньижний Волгышты конвэй-

эрлэ киндү цымырым пашам б кечи вэрэш З кечийтэй.

Киндү шачыш цымырым кампаны годым колхозывлэ нырэш иквэрэш пукшаш йамдблышлык ылтыт. Ти вопросэш культкомисилэн производстэний совэшаныывлэ палышашлык ылтыт, ниний участкывлам айрагт дя цилэй йамдблимвлам анчэн мишашлык ылтыт. Тэнгэлэок киндү күэшмыйтэй йаштэш кэлэш. Кыды колхозыштыш экономивлэшти „Интэртруд“ дя „Колхозстрой“ (Йэршовски районьшты, Нижнэ—Волжски крайьшты) производственый совэшаныывлэ нырэш пиш яжо пукшымашым йаштэн мыштэнйт дя тидым год мычкок пэрэгэн мыштэнйт. Производственый совэшаны түнгэлмийдон ти колхозывлэшти йндэ иквэрэш качмым йаштэнйт, колхозышты тиды пиш когон анцыкыла йаштэмий ылэш.

Производственый совэшаныывлэ тэнгэлэок культурно—бытовой комисивлэлэн ёзя анчым вэрвлам йаштэйктэн шоктышашлык ылтыт. Тиды, колхозышты ровоучий кидт акситы годым, пишёжок кэрэл ылэш.

Йамдымы ваштарэш.

СССР мычкы 1930 ин киндү шачыш цымырым годым цилэй пирцэн киндү гэц 700 мльон пуд гэц ик мльяарды пуд юактэ юамын.

Ти юаммывладон тэгэнь кырэдэлмашвлам йаштэшиэш:

Киндым, поспэйэн шагалмыкок, 2—3 кечи кийыргэн шагалмы гэц анцыцрак (ыжаргыракым цымырымы) погаш кэлэш. Когорак хозайстывлээш киндым поспэйбым оролаш юори анчэн сарнышы (обийэздчик) бригадывлам (100—200) гектарэш ик обийэздчичым йаштэш кэлэш.

Ти юаммывладон пытариш кырэдэлмажок имни шывшмы крапльядон вуйвлам погымы ылэш. Имни краплья укэ гэнь, кидт кырэпльядон ыдыраш кэлэш.

Кылтэлэ киндым пытари шарышиш бэрзэл миаш кэлэш. Возывлээш дя араваэш шынгэлыхым, шатъор-

ым шäрäш кэлэш. Тидывлä укэ гйинь, амыж да тро-
снык шуды ўшыким шäрäш кэлэш.

Кылтэм шывшташ салэн, пиðын шумыкок лиэш,
кылтэм кошташ кылтэ шиммэ вэрэшок лиэш. Тиды
пýрцы вилмäш гйц пэрэгä.

Кинды когон вазын кэн гйинь, вуйвлä пýчкэдälт-
мäш гйц машинäдон кым вэц аль кок вэц вэлэ са-
лымыла, кинды когонок вазын кэн гйинь кынамжы
ик вэц вэлэ салымыла.

Шуки йамдымаш гйц машина (сноповäзалкы ёль
жньэйкы) эртэм анцыц рокышкок кэчäлтши вуйвлäm,
кызэш пýчкэдälтмäш гйц, вазын кэшү олымвлä вэкй
пиштэн миаш ровочайвлäm шагалташ кэлэш. Тэгэнь
паша годым пýрцы чыйдэй йамэш. Тидындон уты пä-
шажы со түллэлтэш. Тэгэнь пашам ыдырэмäшвлä вэлэ
агыл, сäмбэркйвлäät биштэн кдрдйт.

Бжньэйкйдон тýрэдтмäшти шырэнок кырэппльäвлä
пыдыргат, тýдйин дон пиш шуки вуй нырэш кодэш.
Сноповäзалкы кинды ѹорылтмй ваштарэш тýрэдэш
гйинь, уборкы йажоракын кэя.

Сноповäзалкын кынамжы вазын кэшү киндымат
погаш пасна чäстьвлäжы улы. Ти чäстьвлä аййнэм
парнья статьан ылыт. Нинэм кызй анцылан чиктй-
мäлә. Нинэм сноповäзалкы эртэмий годым вазын кэ-
шү киндым лўлтäл миёт.

Нинёвлäдонат вазын кэшү киндым кыт мычкы са-
лаш ак ли. Тынэм шуки вуйвлä пýчкэдälттийт дä
шуки олым пýчкйлтэок кодэш.

Тэнэ лиайлтэш гйинь, кинды пиш когонок вазын миä,
бжньэйкят, сноповäзалкат налийн кэрдтэммäлä ѹргэндлт
шйнцэш дä рокышкок йур шин шйндä. Кыцэ тэгэнь
годым биштэммäлä? Тэгэнь годым вазын кэшү ѹргэндлт
шйцши киндым ньима гыцэт йажо шуды салым ма-
шинäдон (сэнокосилкыдон) погаш кэлэш. Кинды ко-
гон вазын гйиньёт, сэнокосилкы ньигнамат вуй кодтэ
ганьок сала. Кинды киэнок миммэ годым сэнокосил-
кыдон кок вэц салаш лиэш. Йарыдымлаок ѹргэндлт
шйцши дä рокыш шин шйндым киндым ик вэцин
вэлэ салымыла.

Сэнокосилкыдан уборкым тэнгэ йиштбымылә: тыйдү гыйц ныр хангажым караңдаш кэләш дә каждый ко- силкы паштэк, киндү шачыш жэпдон, 10—13 йыдый- рямашым крэпльядон шагалташ кэләш. Каждый йыдый- рямашлан (ровотныцылан) ёнгээ кытым ровотайашы- жы анчыктэн пуат, тый кыт мычкы тидү пидбүн дә күлтэвлэжүм цымырэн мишашлык ыләш.

Пользовой ханга гыйц пасна сэнокосилкын күйзйижү рок вайлэцбярёкок кээ, олымвлам пычкэдэн миә дә вэрэшок кодэн миә. Салым киндүм йылэрёк күлтэш лидаш кэләш дә капналаш кэләш.

Сэнокосилкы вуйвлам вазын мимү ваштарэш ровотайа гынь, күйзидон пырцбим пычкэдымаш гыйц, вуй- влам лултэл, олым вайлкы пиштэн миаш кэләш.

Сэнокосилкы дон киндүм цымырымашты снопо- вазалкы гыйц шукурак ровочий сила кэрэл лиәш, ныр мычкы киндүм шавьиктэн йамдымаш гыйц йылэрёк погышашланэн, тыйдымат анчымла агыл. Тыйдиндон ровочный силам утырак пытэримы киндү шачыш нэл- майдой утыдон түллэлтэш.

Вазын кэшүй киндүм тэнгэллэок лобогрэйкыдонаст погаш лиәш, платформыжым вэлэ йажоракын тура- эмдаш кэләш.

Йашкэтйн йылышы хрэсаньвлэдоны, машинёвлашты укэйт, ти вазын кэшүй киндүм садон салымыла ѿль сарладон тыйрэдмымылә. Когон пырцбим вилмаш гыйц, пиш пэрэгэн ровотайаш кэләш.

Кукши ирүкэн, шим рокан областьвлашты киндү цымырым кытлашты цэвэр ирүк шалга. Тыйштакэн күлтэвлам кого капнаш капналэн шындаш тымэнй- нэйт. Тэнгэ кажландарымы, поспэййктэрэн шокты- мы дә киндүм пэрэгимы пиш йаралын йиштимы ыләш.

Шоэнрак гыньяйт, киндү цымырым вэрэмашты дә цымырым паштэк кынамжы йуран игэчүй шалга. Тэ- гэнь игэчүй годым капнавлам шалтэтэн коштымыла дә майнгэш капналымыла. Тишакэн шукуры ровочий ки- дүм пользыдэок пытэримылә. Шукуры ганя шалтэтйл- машэш шукуры пырцбим йамеш гыньяйт, капнёвлэжүй соик- ток шытэт. Шамак толши, 1925 ин Цэнтральный

Чёрнозёмный областыши пиш йажо киндй шачышын. Уборки пытыймыкы йур тангэлэн. Таманьар гэнэ капнавлам вэс пачаш капналэнэйт. Тийнэм шуки пырцым йамдэнэйт, ныр йырваш пырцы шавэн шындиньмын.

Тидйндон йуран игэчй годым шим рокан вэрйштэт шим рокдымыштыш ганьок кашташ дэй аралаш кэлэш, кылтэвлам изирэким йиштэш кэлэш дэй кужикээрэк шагалтэмвлам йиштэш кэлэш. Тийнэм кого йур лиэш гүньяйт, кылтэвлэй йылэ кажланат дэй вуйвлэйт ак шайтэп.

„Калхозвлэшты киндйм шывшташ ак кэл“, манмы, шынгыньяй йиштэш тошты шайа важым колтэн. Салэн шумы киндйм капнаш аралэн шындаёт, тиштакэн пиш шуки пырцы йамэш дэй пытэриш йурэшок шүйш тыйгэл кэрдэш. Шывши сила дэй машиня ак ситэт, тидбэй гэц пиш лүдмэла. Кыды вэрэжэй капнавлэ нырэш шукэш киэн кодын кэрдйт.

Ик гань киндй шачышан айырым участкывлэшты опыт анчыкта: пиддэймэй киндй, кидтдон пидмы гэц, гэктарэш ик цэнтнъэрим йамда, сноповазалкыдон пидмий участкы гэцший 1,5—2 цэнтнъэрим йамда.

„Красный Польэ“ шарык Совхоз лишний колхозывлэй (Харьковски округ, ЦЧО граныця доны) совхозыштыш статьян кылтэм пидмийштэйдон пашкуды колхозвлэшты гэц (Кантъэмирски районын) ик гэктар гэццийн $1\frac{1}{2}$ —2 цэнтнъэр шукирак урожайым наёнтэй.

Халаштыш прольетариат дэй совхозвлэй колхозвлэлэн палшат.

Киндй цымырим кампаны годым колхозвлэлэн кого палшымаш хала ровочыйвлэ дэй Совхозвлэй йиштэн кэрдйт.

Имэшты, шамак толши, хала ровочыйвлэ киндйм цымыримаш шуки бригадывлам колтэнэйт, колхозвлэлэн ниний киндйм цымыраш палшэнэйт, хадырвлам төрлэнэйт, молымат йиштэнэйт.

Псковыштыш сола хозяйства машинявлам йиштэш „Метальист“ лымэн заводыштыш ровочыйвлэ киндй

цымырым капаны годым колхозвлён палшаш окружной профсоюзный бригадым йиштэнйт. „Мэтальист“ ровочыйвлა вэлэ агыл, Лъэнинград областыштыш ровочыйвлэйт кымдыкэшок нэлэн миэнйт.

Варажы тыйжэм профсоюзный чльэнвлэ, комсомолвлэ, пионъэрвлэ кинди цымырым годым колхозвлён, совхозвлён, йшкэтийн йлыш хрэсэнвлэлнэйт пашам йиштэш палшэнйт.

„Урицки“ лымэн Псковски заводыштыш ровочыйвлэ вэйзимший кэнэш лакмешти кечи йидэ заводын подшэфний сола совэтишкы дэ „Красный Партизан“ колхозыш бригадавлам ваштальтишдон колтэнйт.

Бригадышты ылши, заводыштыш служышывлэ колхозышты шотлымы дэ чотыш нэлмэй пашам йиштэнйт. Инжэнъэрвлэ, тъехникувлэ дэ йажон мыштыш ровочыйвлэйт ныр пашалык машинавлам дэ хадырвлам тёрлэш йори бригадывлам йиштэнйт.

Сэвэрный Кавказыштыш йакшар промысловий коопэраци крайыштыш колхозвлаш 17 съесарный дэ ёпшэйт мастьэрскойвлам 1.201 ровочий влэдон колтэн. Тиды гыц пасна 73 тёрлэшши (рэмонтим йиштэши) артьэлым погымы. Солавлэшкай ровочий дружинывлэ колтымы. Нинёвлэ колхозывлён дэ йшкэтийн йлыш хрэсаньланэйт—нэзэрлэн дэ покшал хрэсаньлан ныр-паша хадырвлам такэшок тёрлэнйт. Дружинёвлэ коопэраци гыц паша тэрьштийм нэлайнйт.

Совхозвлэйт цымырым пашаштий чиды палшымашымок йиштэдэлэйт.

Донской зерносовхоз (Сэв. Кавк.) ныр паша машинавлам йажон палышши 10 эдэм ради кок бригадым айырэн, нинёвлэ колхозвлён цымырым кампаны годэш ныр-пашалык хадырвлэштийм тёрлэш палшэнйт.

Донской зерносовхозын центральный мастьэрскойыштыш ровочыйвлэ йшкэмбештийм ударныкэш кэлэсэн шагалыныт дэ колхозын пэркээш ныр-пашалык хадырвлам тёрлэмаштий 8 цаш гыц утым кок цаш ровотаинэйт.

Цилэ совхозвлэ йырыштиш колхозвлён кинди цымырым пашаштийм договырдон йиштэнйт. Мльон гектар ныр кымдыквлэ гыц цымырымы.

Хала ровочыйвлә вәрц дә Совхозвлә вәрц колхозывлән ти палшымаш тәнәйт лижү.

Тидыләнэн колхозывлә заводвлән колхоз анцылыш шәфствыштым йаралын кычән мишәшлык ылыйт, кынамжы лишыл завод ровочыйвләдон төрок миңдә.

Совхозвләдон договырым Ыштыймәлә, совхоз ти договырдан колхозын хәдүрим Ышкә мастьэрской-вләштижү төрлә, колхозын кыды нырвләжү гыйц Ышкә машинәвләжүйдон цымыра.

Парторганизаци, сола совет дә киндбі цымырымаш.

Большэвистски тәмпййон киндбі цымырым вәрц, вәрэмәшты цымыры вәрц, вәрэмәшты уты киндбім государственый кыйлатыш пумаш вәрц кыйрәдәлмәшты партиячайкывлә дә сола советвлә организатор (вуйлалтышы) лишәшлык ылыйт.

Парторганизацивлә, кампанын пашам ынгылдараш, шуки йәл лошты пашам Ыштыйшәшлык ылыйт, соцсо-ревнованышты вуйлалтышашлык ылыйт, ударниче-стышты дә вәс социалистически формывләдон нырыштыш пашашты анцылтышашлык ылыйт.

Чльэн цравльэнй, бригадьир, польевод коммуни-иствлә гач парторганизацивлә цымырым кампаным видышашлык ылыйт.

Сола советвлә, кыды колхозын план тәмым сро-кым анчыктышашланән, план Ыштыйм вопросвләм анчышашлык ылыйт. Цымырым годым, молнамат, колхозывлә икәнә—иктейлән социалистически палшымашым Ыштыйм изи паша ағыл.

Колхозын пашаш сола советвлә лишкок миёт гыйнъ, солашты цилә Ыштыйшәшлык планым пәләт гыйнъ, нинең цилә пашам тәнгэ видэн кәрдйт.

Пасна колхозвлән киндбі цымырым паша планыштым тәмән мимәшты тәгэнъ анчымаш лиәш: цилә колхозныквләм, нынайын вопросвләм анчәм шайыштым годым пыртышашланән, сола совет президиумвлә

колхозын правльэнный докладым колхозышток колыштыт. Колхозвлэш сола совэтиш айырым эдэмвлэгүц (дьэпутатвлэгүц) группывлам биштэш кэлэш. Ти группывлам планым тэмиймэшты анцилтышалык ылыт. Дьэпутатвлан пашам сола совэтлан тэнэ биштимэйлэ: колхозвлэн цымырым пашашты лошки пырыдэок, дьэпутатвлэ гач цымырым годым лин кэрдши акситивлам тиды палыжы да вэрэмэшти ти акийаравлэгүц пэрэгбимэшым, нийнэм карангдымашым биштэжы.

„Совэт—цымырым кампаны вэки лицадон“ манмы сэмийн сола совэтин сэкцивлэжий бишкэ пашаштым биштешшалык ылыт. Сола совэт сэкцивлэшкэй йажорак ударныквлэ—колхозныквлам пырат гынь вэлэ, производственый планым тэмиймэш вэрц большэвиковлала кирэдэлйт гынь вэлэ, пашашты большэвик тэмпий вэрц биштимы лиеш гынь вэлэ тидым биштэн шокташ лиеш.

Цымырым пашашты прольэтарски вуйлалтымашым биштешшалэн, сола совэтвлэ цэрнайдэок ти пашам биштешшалык ылыт. Цымырым пашам биштэн шокташ ини цилэ колхозныквлам тэрвэтишшалык (мобилизушишалык) ылыт, йажорак колхозныквлам (пуэргэгэ, бидырэмэшгэ) вуйлалтым пашаш шывшина, социалистически сэмийн паша биштимым шарымэйлэ. Тъэхникум палэн шокташ палшина, колхозный юл ло гүц у ровотныквлам куштина.

Колхозывлэ да бишкэтин бийшүй хрэсэнъвлэ.

Сойузышты тэнэ пэл ўдым ныржи сола хозайстын иквэрэш биштимэш артьэлвлэшты (колхозышты) лиеш. Тиды колхозым видышим биштэ, бишкимыштын ўдымым погым вэрц вэлэ агыл, бишкэтин бийшүйхрэсэнъян ўдымым погым вэрцэт отвэчайш колхоз вийлкү пиштэ.

Вэс вэрцэнжэй тэнэш кинды шачышым цымырым кампаны у гүц шёккалмэшым шукин колхозым нырэш биштешшалык ылэш, каждый колхозышты пашам кашартэн мимэ колхозын күкшы ылмыжым шайжы рашкидын пингайдэмден анчыкта.

Колхозывлә Ышкәтйн Ылбашы хрэсаньвлә лошты иквәрәш цымырышашлык вэрц кого пашам Ыштыйшашлык ылыт.

Имешты Арчадынски станьицыйшты (солашты), Хопёрски округын колхозныквлә иквәрәш погынэн анцыц знамйдон кинды цымыраш лактйнйт. Ышкәтйн Ылбаш хрэсаньвлә, колхозныквлән иквәрәш Ыштыйштым анчэн, нынбын рэвольүционий куштылгымышты вашталтымдон, бригадывләм Ыштэнйт дә иквәрәш киндым цымыраш колхозныквлә сага пижйнйт.

Шуки районышток Ныжньэ-Волжаки крайышты Ышкәтйн Ылбаш хрэсаньвлә колхозныквлә сага сусун ровотайэнйт. Цымырым кампанын йажон кэмйжым анчэн, йэдьинольичнйквлә шукин у гыц колхозыш пыраш зайавльэнйм пуат.

Одъесй доны цымырым кампаны годым колхозывлән Ышкәтйн Ылбаш хрэсаньлан, мёнгэшлә, Ышкәтйнвлән колхозывләлән у статьан палшымашым лыктынит.

Колхозвләшты ўдым нырым шәримбә, кинды вазын кэмйдон паша нэлэмйнат ровочый кид акситй ляштйн. Вэс вэрцйнжы, Ышкәтйн Ылбаш хрэсань, цымырышашлык сложный машинажык укәйт, мытыкыш пырэн.

Тидйндон цилә районышты ганьок күсәлә палшымашым Ыштэнйт, колхозывлә Ышкәтйн Ылбаш хрэсаньвләлән Ышкә машинаштым пүэнйт, йэдьинольичнйквлажы колхозвләлән кид пашам палшэнйт.

Колхозвлән Ышкәтйн Ылбаш хрэсаньвләлән палшымышты дә кинды шачыш пайылымым ынгылдармы у чльэнвләм колхозыш пыраш палшэнйт. Колхозвләм пингйдэмдйм тыйзым эртәримбә годым сола хозяйствывләм иквәрәш Ыштыймашкы 3.000 у хозяйства пырэн.

Колхозывлә имешйләок уборкым эртәрим годым Ышкәтйн Ылбашы хрэсаньвләлән кого палшымашым Ыштыйшашлык ылыт. Ти палшымаш вэрэмашты цымырэн шоктымы вэлэ агыл, эчэ шуки Ышкәтйн Ылбаш

хрэсаньвлäm у гýц колхозыш канды да кулакын колхоз ваштарэш шайа мычкыжы цаткыдын шэлэш.

Суворовски районыштыш, Стальинградски окрутын колхозвлäй бишкетын бýлýши хрэсаньвлälän палшымы йажо примэрим акчыктэнйт. Колхозныквлäй йэдьинольичныквлän цилä хадырбыштим тöрлэн пуэнйт да нынýндон иквэрэш киндым цымырэнйт. Цымырым пашä биштиш колхозын да 18 бригады йэдьинольичныквлän органызуыймы ылын. Колхозныквлäй салымыгэ, киндым шывштымыгэ, кылтэ шимыгэ икгэнäшты биштим „конвэйэрим“ биштэнйт. Колхозныквлäй ёракä шывштым йашыквлäm налбайнит да киндым пэрэгäш йаралым биштэнйт, тýдйндон мэшäк ситбидымäштим карангдэнйт.

Очаковски районышты (Николайевски округын) кыцкышым йажон органызуиенйт. Ти районышты бишкетйн бýлýши хрэсаньвлäй 30 процэнтү уларац ылын. Нынýвлäm шукыжым артьэлвлäшкы (звэнавлäшкы) пижыктэнйт, звэновлän ик ышын цымырын биштимыштйдон, бишкетйн бýлýши хрэсаньвлäm уборкы колхозвлäй гýц кодтэ.

„Путь к социализму“ Средний Йэгорлык солакого колхоз йэдьинольичныкклän, нэзэрдон покшал хрэсаньвлäm, кок иаш киндым погаш палаш шукы йайл субботныкым биштэн. Колхоз 118 гектарамы бишкэ силажыдон погэн. Колхозныквлäй ударны ровотайенйт. Бригадывлäшкы бишкетйн бýлýши хрэсаньвлäй пыртмы.

Йэдьинольичныквлän киндым цымырым годым колхозныквлäй шукы йайллан ынгылдарымац пашэм шэрэнйт, нырышток колхозын уставым да программым анчэн миэнйт (Йаковльэв тэнгийн доклад гыц), эчэ колхозныквлäй лошты доходым пайылым вопросвлäm анчэнйт. Нырышток льистовкывлäm лыктыныт.

Ынгылдарэн шайышты паштэрок 10 нээр да 18 покшал хрэсань хозяйства колхозыш пыраш зайдавльянэм пуэнйт.

Пырышывлäжы палаш айырым комиси кэлэсй-мэшкät цилä уты киндыштим пуэнйт.

Колхозывлә Ышкәтйн Ылыш хрэсәньвллән палшэн
пушашлык вэлэ агылэп, эчэ иквэрэш Ыштйм пашам
кашартымыдон анчыкташ кэлэш. Тыйдйлэнэн колхоз-
влә Ышкәтйн Ылыш хрэсәньвлә анцылан шуки от-
чотвлам Ыштйшашлык ылыт.

„Звэзда“ колхоз, Сэрэдкински районын, тэгэнь
анчыктымым кашартымыкжы йэдьинольичныквладон
митингым эртэримйкы, колхозыш пыраш 10 сэмниä
зайавльэнэм пуэн. 7 зайавльэнэм „Смычка“ колхоз
принимайэн, 5 зайавльэнэм „Красный пахарь“ колхозы
миэн, 3 зайавльэнэм „Побэда“ колхозыш,
Порховски районын, 14 зайавльэнэм „Заря“ колхозы
ш, Островски районын, 24—Краснойэ знама“ колхозы,
Карамышски районын.

Тэнэш киндй шачыш цымырым кампаны колль-
эктьивный пашён Ышкәтйн паша гыц пиш кого ан-
цилтымижым рашкыдын анчыктышашлык ылэш дэй
анчыкта.

Тиды у гыц кулаквлам да оппортунистлэй кич-
күжшйвлам шавыктэн шуаш лывшал колтымы лиэш,
тиды у гыцын колхозвлэш пыраш тыйнётйш лиэш.

30538

Мар. г.
Н 3-38

Цена 15 коп.
с. х. 3

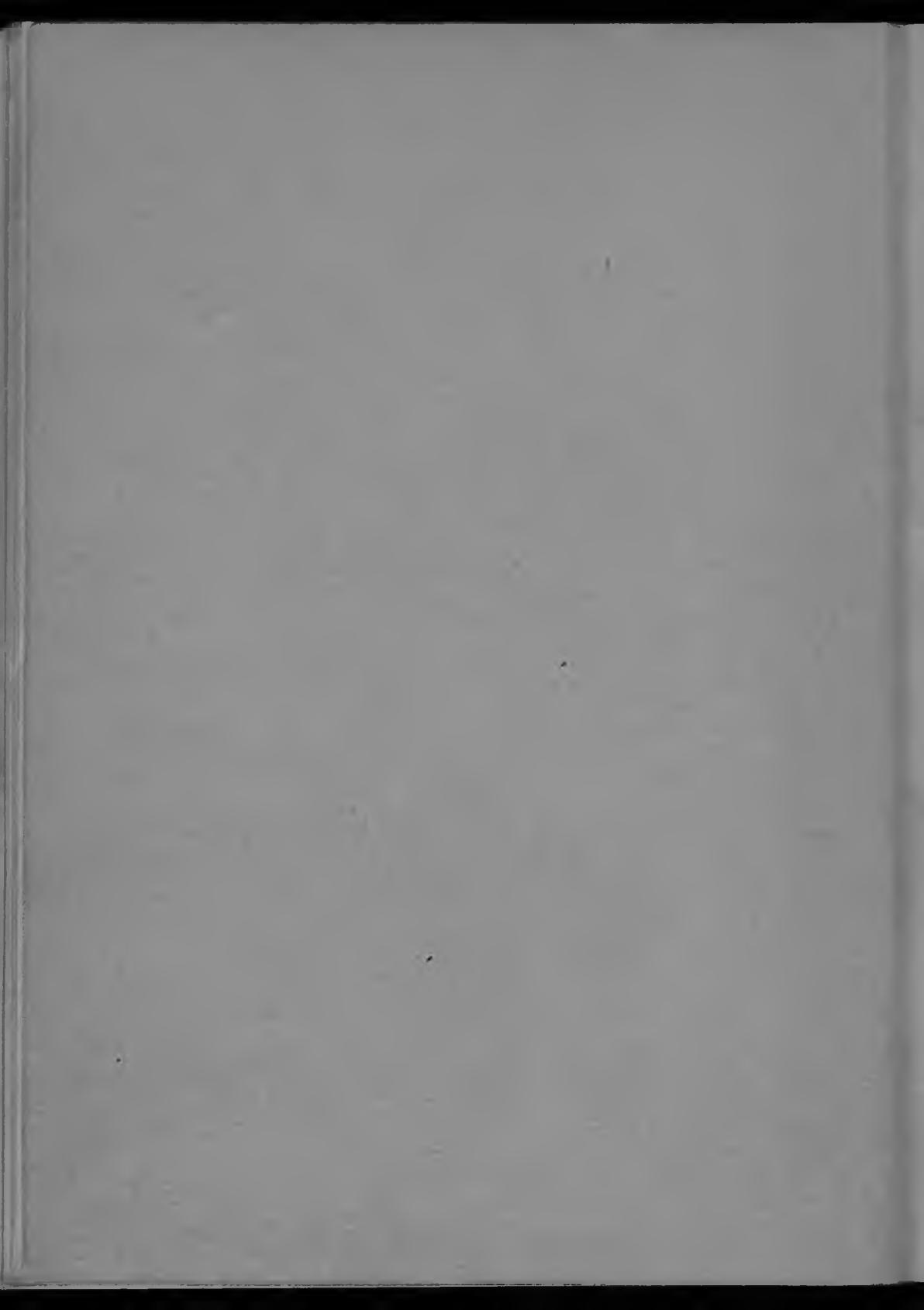
А. П. РАССАДНИКОВ
Задачи уборочной
кампании

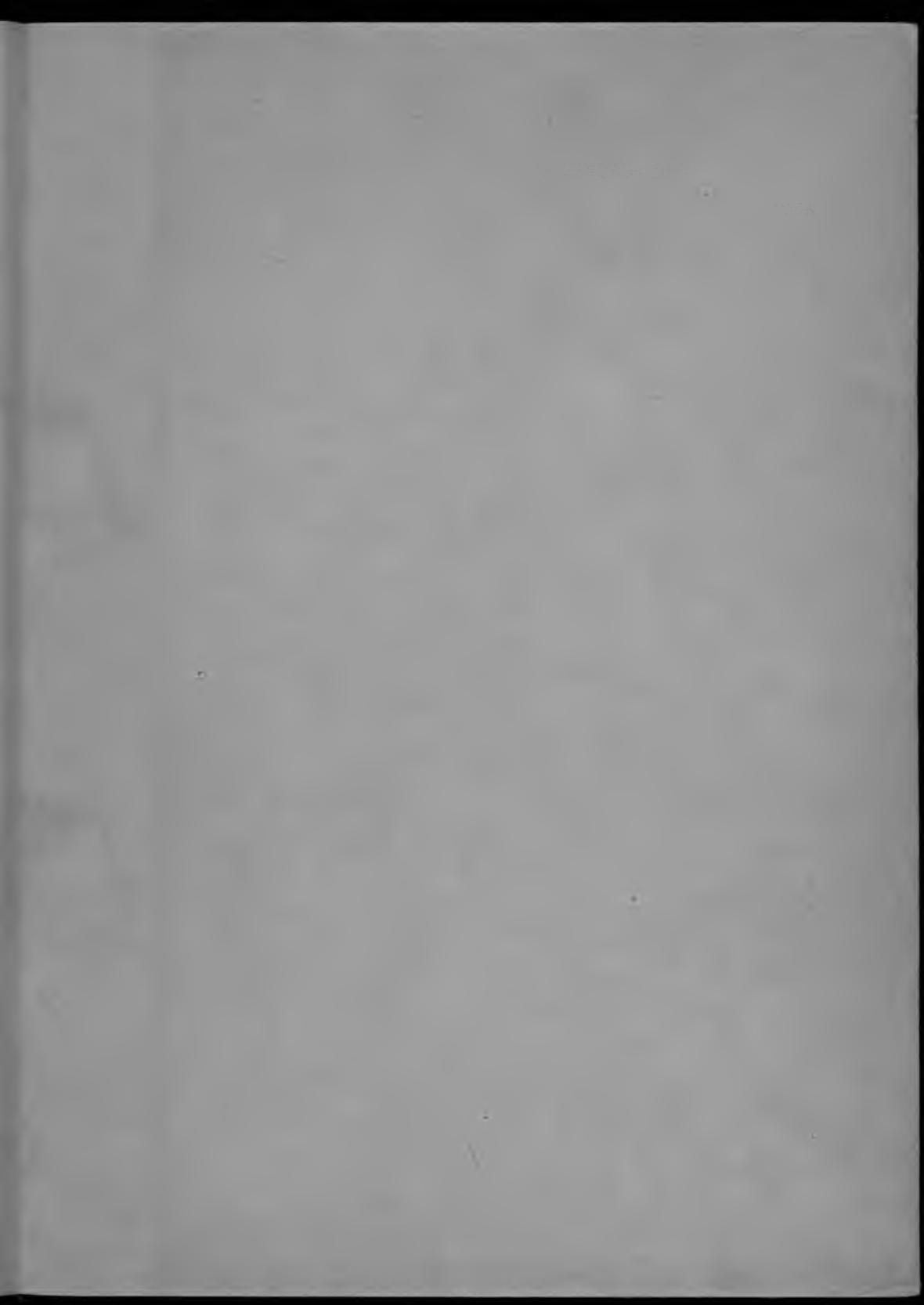
На марийск. яз. горн. нареч.

✓

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР
Москва, центр, Никольская, 10.

85

H Map.
3-387.